

DIACRONIA DURANT LA PREHISTÒRIA RECENT A CAN ROQUETA (SABADELL-BARBERÀ DEL VALLÈS, VALLÈS OCCIDENTAL) ENTRE EL VI I EL I MIL·LENNI CAL ANE

Can Roqueta, diacronia, radiocarboni, prehistòria recent, cultura material, estructures negatives.

Xavier Carlús Francisco Javier López Cachero Noemí Terrats Mònica Oliva Antoni Palomo Alba Rodríguez

Las dataciones absolutas por radiocarbono han permitido contextualizar y elaborar un mapa cronocultural de las diversas y sucesivas ocupaciones del Paraje de Can Roqueta durante el Neolítico antiguo cardial y postcardial, el Neolítico final, el Bronce inicial, el Bronce final y la Primera edad del Hierro. Al mismo tiempo, nos permiten establecer correlaciones entre la cultura material, la morfología de las estructuras y la funcionalidad de las mismas dentro de este paraje arqueológico del Vallès durante la Prehistoria Reciente.

Can Roqueta, diacronía, radiocarbono, Prehistoria Reciente, cultura material, estructuras negativas.

Absolute radiocarbon datings have allowed the different successive occupations of the archaeological site of Can Roqueta to be contextualized and a chrono-cultural diagram prepared, extending from structures of the cardial and postcardial Early Neolithic to Early Bronze Age, Final Bronze Age, transition to iron, and first half of the Iron Age. They have also made possible co-relations between material culture, the morphologies of structures and their intended use within this archaeological site in Vallès during Recent Prehistory.

Can Roqueta, Diachrony, Radiocarbon, Recent Prehistory, Material Culture, Negatives Structures.

Les datations absolues réalisées au radiocarbone ont permis de conférer un contexte et d'élaborer une carte chronoculturelle des occupations diverses et successives du site de Can Roqueta, depuis les structures du Néolithique ancien cardial et postcardial en passant par celles des périodes du Bronze initial, du Bronze final, la transition au Fer et la première moitié de l'Âge de Fer. Elles permettent d'établir des corrélations entre la culture matérielle, les morphologies des structures et leurs fonctionnalités au sein de ce site archéologique du Vallès pendant la Préhistoire récente.

Can Roqueta, diachronie, radiocarbone, Préhistoire récente, culture matérielle, structures négatives.

INTRODUCCIÓ

El paratge de Can Roqueta¹ (Sabadell, Barberà del Vallès, Vallès Occidental) es presenta com un dels jaciments més destacats del nord-est peninsular d'època

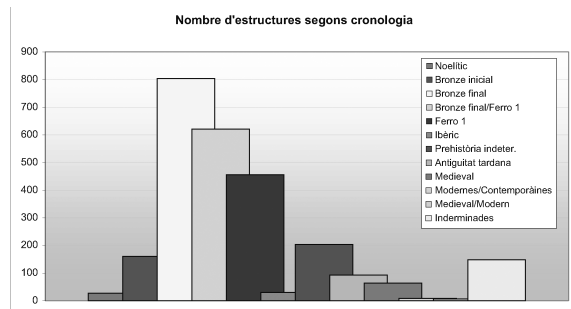
prehistòrica (Fig. 1), amb una extensa seqüència cronològica que comprèn els períodes del neolític, bronze inicial, bronze final, primera edat del ferro i els inicis de la iberització. L'ocupació reiterada de Can Roqueta, però, continuaria de manera quasi ininterrompuda fins als nos-

¹- A partir d'ara els espais arqueològics documentats a Can Roqueta seran designats amb una nomenclatura específica: necròpolis de Can Piteu-Can Roqueta (CPR), Can Roqueta II (CRII), Can Roqueta/Torre-Romeu (CRTR), Can Roqueta sector DIASA (CR DIASA) i Can Roqueta/Can Revella (CRCRV).

Figura 1. Inventari dels llocs intervinguts a Can Roqueta: 1. Can Roqueta 1989; 2. Can Roqueta 1991. Parcel·la 14 (sector E) i accessos Nord-Sud; 3. Can Roqueta 1991. Parcel·la Ca n'Alzina 101-107; 4. Can Roqueta 1991. Parcel·la Ca n'Alzina 109; 5. Can Roqueta 1994. Vials i parcel·la entre av. de can Bordoll i c. de mas Carbó; 6. Can Roqueta 1994-1995. CR sector DIASA; 7. Can Roqueta 1995. Parcel·la Ca n'Alzina 101-107; 8. Can Roqueta 1995. Parcel·la 14 (sector N i N/W); 9. Can Roqueta 1995. CPI; 10. Can Roqueta 1996. Parcel·la 14 (sector S i SW); 11. Can Roqueta 1996. Accés Sud del polígon industrial (carretera B-140); 12. Can Roqueta 1997. Solar entre av. de can Bordoll, c. de can Llobateres i c. de can Cinto; 13. Can Roqueta 1997. Parcel·la entre c. de can Camps i av. de can Bordoll; 14. Can Roqueta 1997. Carrer de can Camps, número 1; 15. Can Roqueta 1998. Parcel·les 17, 18 i 19; 16. Can Roqueta 1999-2000. EDAR Sabadell-riu Ripoll; 17. Can Roqueta 1999-2000. Necròpolis CPR; 18. Can Roqueta 1999-2000. CPiI; 19. Can Roqueta 1999-2000. Estació de bombament EDAR Sabadell-riu Ripoll; 20. Can Roqueta 1999-2000. CRiI; 21. Can Roqueta 1999-2000. Parcel·la entre c. de can Alzina i c. de Mas Carbó; 22. Can Roqueta 2002. Centre de transports. CRiII; 23. Can Roqueta 2002-2003. Torre-romeu; 24. Can Roqueta 2002. Parcel·la entre av. de can Bordoll i av. de can Roqueta; 25. Can Roqueta 2002-2003. Parcel·la entre carrers de ca n'Alzina, de can Camps i de can Bordoll; 26. Can Roqueta 2003. Projecte d'impulsió d'aigües residuals a la riera de Santiga; 27. Can Roqueta 2003. Plaça de can Ferran; 28. Can Roqueta 2003. Xarxa de clavegueram; 29. Can Roqueta 2005-2006. Can Revella. En negreta els espais intervinguts sense troballes arqueològiques. (Imatge: Oriol Vicente)

tres dies destacant la localització de dos importants assentaments d'època tarδοantiga i medieval (Fig. 2).

Figura 2. Gràfica amb la quantitat d'estructures localitzades a Can Roqueta segons cronologia,

El nombre d'estructures prehistòriques localitzades fins a la data s'eleva a 2.345², les quals s'interpreten funcionalment com espais domèstics, econòmics i funeraris. Si les evidències aportades per les primeres comunitats pageses i ramaderes permeten inferir un tipus d'ocupació de caràcter més aviat temporal, l'arribada de les primeres comunitats metal·lúrgiques implicarà l'augment i diversificació de les estructures com testimoni de la intensificació de les activitats realitzades a Can Roqueta. El continu increment d'estructures enregistrades, especialment durant el bronze final i la primera edat del ferro, infereix un augment demogràfic i/o concentració del poblament al sud del paratge. Amb el present article volem donar a conèixer totes les datacions obtingudes al paratge de Can Roqueta fins a la data. Són un total de 45 datacions procedents de 44 estructures (Fig. 3 i taula 1), algunes de les quals ja havien estat prèviament publicades. Enguany, volem recollir en 25 làmines, algunes d'aquestes datacions i afegir-hi les datacions que encara romanien inèdites. En les làmines dissenyades es contempla tot el context datat, és a dir, planta i secció de l'estructura datada, així com el dibuix dels materials arqueològics més representatius (Figs. 4-23).

LES OCUPACIONS NEOLÍTIQUES

Les estructures neolítiques, un total fins al moment de 27, s'emmarquen cronoculturalment dins del neolític antic cardial, el neolític postcardial de transició al neolític mig i el neolític final, essent el conjunt postcardial el més nombrós (Oliva *et al.* en premsa).

Les estructures del neolític antic cardial, són sitges amortitzades amb poc material però molt homogeni.

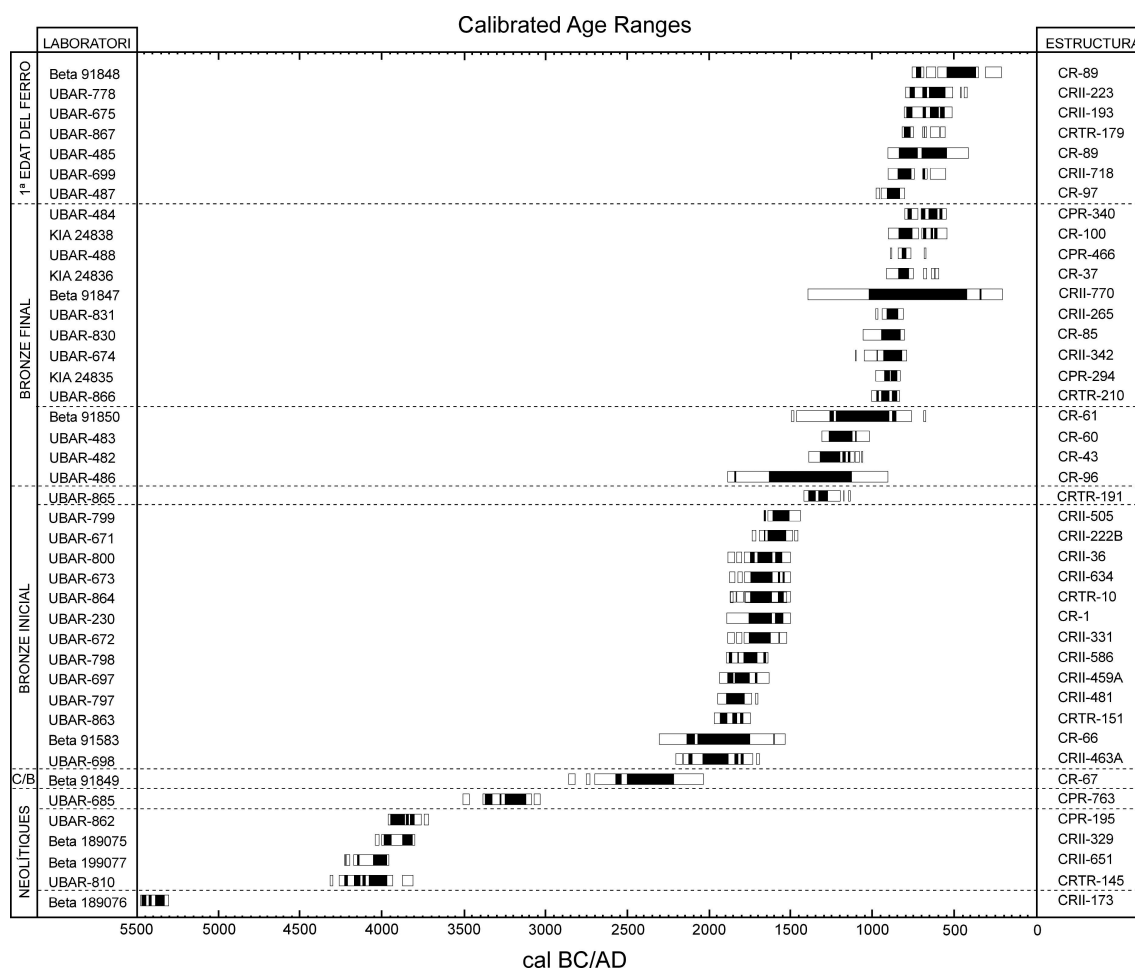
S'ubiquen a la zona central-est del paratge, dada que ens indica una única ocupació concreta i puntual. Els materials ceràmics són característics de l'estil cardial amb vasos cilíndrics o subesfèrics de vores rectes, lleugerament convergents i exvasades. Les decoracions realitzades amb l'empremta de la vora paleal de *Cardium* sp. es troben sobre la superfície ceràmica, tant en zones llises com en nanses o cordons llisos horitzontals i ortogonals. Com a material no ceràmic destaca un disc anular recuperat a CR11 775 fet amb una valva de *Glycymeris* que presenta 17 ranures i un polit intens de la superfície. La datació més antiga procedeix de CR11 173 (6290 ± 50 BP) (Fig. 4).

Les estructures postcardials no funeràries són dos petits grups de sitges al nord del paratge i al centre-est amb una única datació obtinguda fins al moment de 5055 ± 50 BP (CRTR195). Distingim dos grups diferenciats únicament per la cultura material: aquelles ceràmiques que recullen les tradicions formals i decoratives del montboló i molt residualment les que incorporen trets d'estil molinot. Els materials ceràmics presenten nanses de cinta i tubulars, cordons tipus bigotis o llisos de secció triangular que s'entrecreuen i vores amb llengüetes... Els vasos estan realitzats amb argiles locals (Clop 2004) i es caracteritzen per perfils globulars amb llavis reentrants, carenes baixes, colls diferenciats i algunes superfícies pentinades.

Aquestes estructures se situen espacialment barrejades amb les que contenen materials "Chassey" de transició al neolític mig, no únicament testimoni per sitges sinó també per inhumacions en fossa. El trobem molt dispers per tot el paratge, amb petites agrupacions al nord, centre-est i sud. Algunes d'aquestes inhumacions apareixen associades a aixovars formats per vasos, ornaments en malacofauna marina i indústria en os com succeeix a CR11651 (5220 ± 50 BP). D'altra banda, cal mencionar un possible sepulcre de fossa CR11 329 (5130 ± 50 BP) (Figura 6a) amb denes de talc verd que imiten les de variscita. Finalment també podem incloure en aquest moment l'estructura complexa CR11RV255 emplaçada al sud en el sector de Can Roqueta/Can Revella que conté tres inhumacions i que actualment es troba en curs d'estudi.

Els materials ceràmics de tradició "Chassey" (Fig. 5) es caracteritzen per vasos globulars i carenats, vasos tulipiformes, amb cos diferenciats i plats que presenten una incisió peribucal interna. Si bé no es detecten decoracions, sí es localitza un fragment amb petites impressions circulars (CRTR189-2-47) i un esgrafiats (CR11RV255). Els elements de premsió com nanses acintades, nanses tubulars horitzontals i verticals, i llen-

2.- Les dades aportades en aquest article apareixen actualitzades amb el nombre d'estructures documentades a la intervenció arqueològica de Can Roqueta/Can Revella (Terrats/Oliva 2006), per bé que aquestes dades romanen en procés d'estudi.

Figura 3. Representació gràfica de les dates calibrades de Can Roqueta segons la corba de calibració IntCal04 del programa Calib 5.01 (Reimer *et al.* 2004).

güetes, són abundants. Pel que fa a altres elements de cultura material, cal destacar la presència de la tècnica de talla laminar per pressió en les estructures CRCRV147 i CR11 233-3-44, aquesta darrera associada a un inhumat.

Les datacions absolutes que tenim fins al moment, i les reminiscències del Montboló en aquests conjunts ceràmics del "Chassey", evidencien la confluència i possible simultaneïtat d'ambdós estils ceràmics.

L'única dada del neolític final a Can Roqueta ens l'aporta l'estructura de combustió (CPR-763) localitzada dins el sector Can Piteu-Can Roqueta datada en 4540 ± 60 BP (Figura 6b). La seva planta era rectangular i estava reblerta per quatre nivells plens de pedres (1780 en total), la majoria de les quals cremades i fracturades tèrmicament.

LES OCUPACIONS DEL BRONZE INICIAL

La primera gran ocupació del paratge la situem entre finals del III mil·lenni cal ANE i la primera meitat del segon amb una concentració d'estructures ubicada a l'est i petites agrupacions excavades al subsòl disseminades per tot el paratge. Aquestes són majoritàriament d'emmagatzematge, algunes vinculades a estructures complexes de diversa morfologia i funcionalitat, i estructures funeràries amb inhumacions individuals, dobles, triples o múltiples successives/col·lectives en fosses/sitges (classificades segons la seva complexitat constructiva: simples o amb nínxols laterals) i, molt especialment els hipogeus formats per pous d'accés, cambres principals i nínxols secundaris. En aquests casos el material arqueològic associat es redueix a escassos

Estructura	Any	Laboratori	Estat BP	Desviació	Intèrval 95% 2σ	Material	Context	Procedència mostra	Cronologia	Objecte tipus
CRUI-173	2004	BETA-180076	6400	50	5476-5305 BC	Os fauna		Capa 1	Neolítica Cardial	Caràmica impresa cardial i vora amb cordó incís.
CRTR-145	2005	UBAR-810	5230	80	4261-3934 BC	Carbó	Sità	Capa 1	Neolítica "Chassey"	Formes obertes, nanses tubulars, nanses de cinta, cos diferenciat, plats incísic penbucau interior
CRUI-651	2004	BETA-188077	5230	40	4172-3965 BC	Ossos humans	Inhumació doble en fossa	Capa 1	Neolítica Postcardial	Vas, punxo d'os i peixines perforades de Glycymeris sp
CRUI-329	2004	BETA-188075	5130	50	4000-3797 BC	Ossos humans	Inhumació en fossa	Capa 1	Neolítica Postcardial	Denes discoidals de pedra verda
CRTR-195	2006	UBAR-862	5055	50	3962-3758 BC	Ossos fauna		Capa 1	Neolítica Postcardial	Formes obertes, cordons secció triangular, nanses de cinta
OPR-763	2001	UBAR-685	4540	60	3377-3082 BC	Carbó	Estructura de combustió	Nivell 2	Neolític final	Vora entant amb llenqueta.
CR-67	1999	Beta 91649	3900	120	2696-2030 BC	Carbó	Sità	Nivell 3	Calcolític-Bronze inicial	Tassa carenada, bol gran, tenalles de base plana, engruats, llavi imprès i mugró/llenqueta superposat. Mandíbula humana.
CRUI-463	2003	UBAR-698	3590	90	2153-1734 BC	Ossos fauna	Inhumació en fossa amb nínxol	Capa 3 de l'àmbit A (fossa)	Bronze inicial	Grans vasos decorats, cordons, engruats.
CR-66	1998	Beta 91583	3570	140	2287-1589 BC	Carbó	Cubeta	Nivell 1	Bronze inicial	Tenalla amb engruats, llenqueta a la vora i llavi imprès.
CRTR-151	2006	UBAR-863	3530	40	1963-1745 BC	Ossos humans	Hipopreu	Individu, 3 capa 1 (cambra)	Bronze inicial	Decoracions grup del nordest, botons triangulars i denes.
CRUI-481	2004	UBAR-797	3500	45	1940-1734 BC	Ossos fauna	Inhumació múltiple en fossa	Reompliment de l'estructura	Bronze inicial	Grans vasos decorats, cordons, engruats.
CRUI-469	2003	UBAR-697	3465	60	1932-1630 BC	Ossos fauna	Hipopreu	Nivell 3 de l'àmbit A (fossa)	Bronze inicial	Denes sobre pebina, mollusc, penolls de pebina, bol en "V", anella de bronze.
CRUI-588	2004	UBAR-798	3445	45	1885-1661 BC	Ossos fauna	Sità	Reompliment de l'estructura	Bronze inicial	Grans vasos decorats, cordons, engruats, vasos carenats.
CRUI-331	2002	UBAR-672	3380	60	1781-1520 BC	Carbó	Estructura complexa	Capa 9	Bronze inicial	Vasos carenats, tenalles amb cordons incisos (arboriformes) i vores impreses, engruats, unguilons, elements metal·lúrgics.
CR-1	1999	UBAR-230	3370	80	1883-1485 BC	Carbó	Sità doble	Reompliment de l'estructura	Bronze inicial	Vasos carenats, tenalles decorades amb cordons (arboriformes), llenquetes, engruats i vores impreses, unguilons, molins i motlles.
CRTR-181	2006	UBAR-864	3370	70	1784-1500 BC	Os humà	Inhumació múltiple en fossa	Individu, 3 Capa 2	Bronze inicial	Punxo sobre os, fragment de presol.
CRUI-634	2002	UBAR-673	3370	65	1781-1502 BC	Carbó	Inhumació múltiple en fossa	Capas 3, 4 i 5	Bronze inicial	Grans vasos decorats, cordons, engruats.
CRUI-36	2004	UBAR-800	3360	70	1783-1485 BC	Ossos fauna	Fossa amb nínxol	Reompliment de l'estructura	Bronze inicial	Grans vasos decorats, cordons, engruats, vasos carenats, forma globular, molilla metal·lúrgica.
CRUI-222	2002	UBAR-671	3310	55	1695-1491 BC	Ossos humans	Hipopreu	Capa 2 de l'àmbit B (nínxol)	Bronze inicial	Petit bol amb murro.
CRUI-505	2004	UBAR-799	3265	45	1638-1435 BC	Ossos fauna	Sità	Reompliment de l'estructura	Bronze inicial	Grans vasos decorats, cordons, engruats, vasos carenats, forma globular.
CRTR-191	2006	UBAR-865	3040	40	1413-1183 BC	Ossos humans	Inhumació múltiple en fossa	Individu, 3 capa 2	Bronze inicial	Cordons digitals i incisos (arboriformes).
CR-96	1999	UBAR-486	3130	200	1833-900 BC	Carbó	Sità	Nivell 2	Bronze final	Tenalles amb cordons impresos i incisos. Acanalats horitzontals. Raspallats i vora convexa (CR-96-2-64)
CR-43	1998	UBAR-482	2985	50	1391-1111 BC	Carbó	Estructura de combustió	Nivell 2	Bronze final	Informes. Un capfoquer.
CR-60	1999	UBAR-483	2960	45	1307-1016 BC	Carbó	Forn	Nivell 2	Bronze final	Vores convexes amb llavi imprès, impressions en espiga i acanalats.
CR-61	1999	Beta 91850	2860	160	1461-759 BC	Carbó	Estructura complexa	Nivell 7	Bronze final	Vasos amb nansa llisos i cordons impresos, torchs.
CRTR-210	2006	UBAR-866	2770	35	1002-835 BC	Ossos fauna	Estructura complexa	Capa 4	Bronze final	Plats troncoconcítics i urnes de coll i vora convexa amb decoració d'acanalats complexos, plat forma 2 i capfoquer.
OPR-294	2004	KIA-24635	2765	30	977-827 BC	Os humà cremat	Tomba d'incineració	Capa II del vas cinerari 34B	Bronze final	Urna de la forma 3 amb acanalats complexos, tapadora, pinces i navalla.
CRUI-342	2002	UBAR-674	2740	70	1055-792 BC	Carbó	Estructura complexa	Capa 2	Bronze final	Urna globular acanalats horitzontals i meandres; vora convexa impresa
CR-85	1998	UBAR-484	2730	70	1047-792 BC	Carbó	Sità	Nivell 2	Bronze final	Restes de arcelles pertanyents a un forn sencer de doble cambra (foto 101), una llar o placa de terra cuita (foto 97) i una llar mòbil o brasor.
CRUI-265	2004	UBAR-830	2720	40	934-804 BC	Carbó	Estructura complexa	Capa 4	Bronze final	Plat tapadora, vas troncoconcíctic, acanalats. Pom de tapadora i tapadora plana.
CRUI-770	2004	UBAR-831	2630	240	1389-336 BC	Carbó	Sità	Reompliment de l'estructura	Bronze final	Urna de la forma 3 amb acanalats complexos i tapadora troncoconcíctica.
CR-37	1998	Beta 91847	2630	50	910-751 BC	Carbó	Estructura complexa	Nivell 2	Bronze final	2 vasos amb triple trac incís (meandre i verticals) amb colorant de pasta vermella, un amb una nansa amb dos apèndix.
OPR-466	2004	KIA-24636	2620	35	841-762 BC	Os humà cremat	Tomba d'incineració	Capa 2 del vas cinerari 1A	Bronze final	Urnes globulars i del coll diferenciat amb acanalats amb acanalats complexos.
CR-100	1999	UBAR-488	2600	60	900-539 BC	Carbó	Sità	Nivell 1	Bronze final	Urna de la forma 3 sense decorar i tapadora troncoconcíctica amb acanalats interns.
OPR-340	2004	KIA-24638	2520	30	792-539 BC	Os humà cremat	Tomba d'incineració	Capa 2 del vas cinerari 2A	Bronze final	Vas globular llis amb nansa.
CR-97	1999	UBAR-487	2725	45	946-803 BC	Carbó	Sità	Nivell 3/9	Bronze final	Urna de la forma 3 amb acanalats complexos i tapadora troncoconcíctica.
CRUI-718	2003	UBAR-699	2615	55	903-548 BC	Carbó	Incineració en sità	Capa IV	Ferro I	Una de la forma 3 amb impressions obliques fetes amb instrument, triple trac incís i acanalats. Capfoquer.
CR-89	1999	UBAR-488	2580	100	903-411 BC	Carbó	Sità	Nivell 3/5/7	Ferro I	Recipients mida 1/2 perfil en "s", escudelles, estampilats, raspallats, acanalats horitzontals.
CRTR-179	2006	UBAR-867	2580	35	815-589 BC	Ossos fauna	Cisterna	Canal 2 Capa 1	Ferro I	Urnes del ferro, acanalats verticals, peus i vas pinat. Capfoquer.
CRUI-183	2002	UBAR-675	2530	45	802-512 BC	Carbó	Inhumació en sità	Capa 5	Ferro I	Material barrejat molt fragmentat del BF i Fe raspallats i vora convexa.
CRUI-223	2004	UBAR-778	2505	40	792-507 BC	Carbó	Sità	Capa 4	Ferro I	Urna del ferro, vasos amb nansa, vaset globular amb acanalats verticals, llenqueta perforada, P-T amb nansa massissa, tenalla amb digitacions al coll.
CR-89	1999	Beta 91848	2350	70	753-209 BC	Carbó	Sità	Nivell 5	Ferro I	Acanalats, cordons, vores bisellades.
CRUI-590	2004	UBAR-796	2520	260	1316-84 BC	Carbó	Sità	Reompliment de l'estructura	Bronze inicial	Urnes del ferro amb impressions obliques fetes amb instrument, triple trac incís i acanalats. Capfoquer.
CR-6	1999	UBAR-242	2060	80	234 BC-87 AD	Ossos fauna	Sità	Reompliment de l'estructura	Ferro I	Grans vasos decorats, cordons, engruats, excisions omplertes amb pasta blanca, fragment llinçot de bronze.
OPR-406	2004	KIA-24639	1835	35	82-252 AD	Os humà cremat	Tomba d'incineració	Capa 2 del vas cinerari 2B	Bronze final	Plats-tapadores troncoconcíctics i tenalles amb cordons i raspallats. Un ase sencer. Una bicònica globular amb acanalats.

Taula 1. Datas C14 obtingudes al paratge de Can Roqueta i context arqueològic associat. Datas calibrades segons la corba de calibració IntCal04 del programa Calib 5.01 (Reimer et al. 2004).

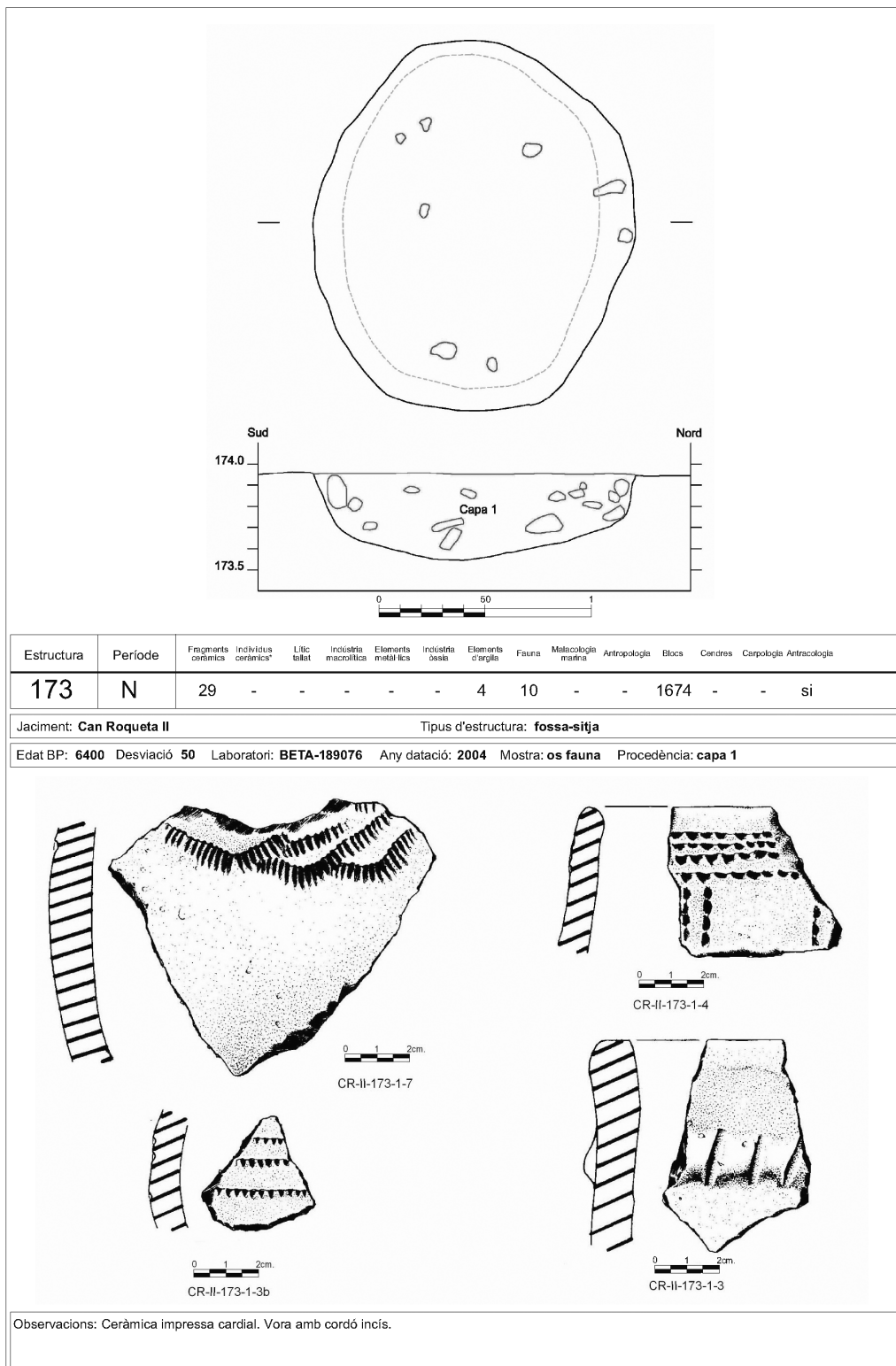

Figura 4. Fitxa de l'estructura CRII-173.

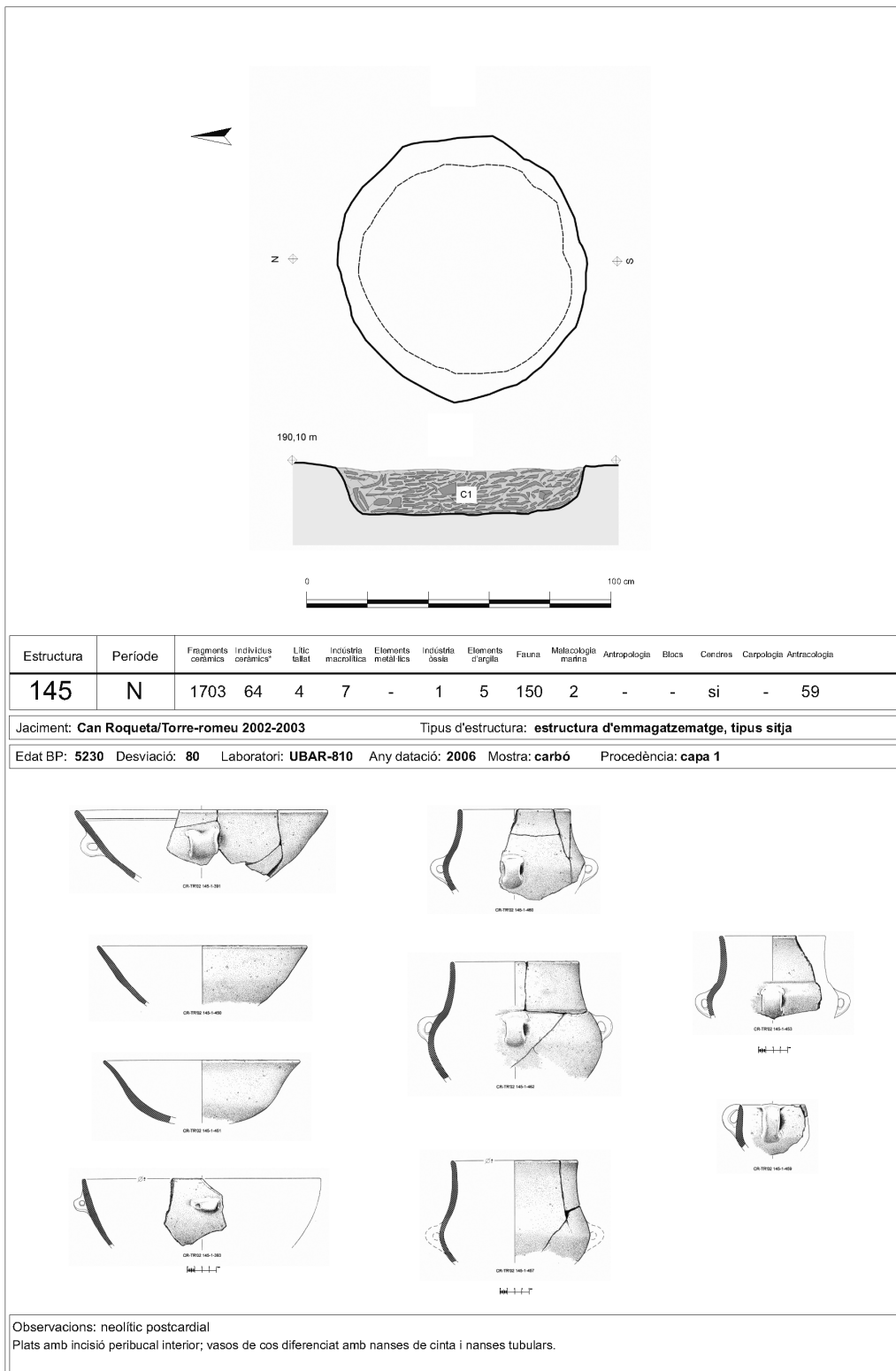

Figura 5. Fitxa de l'estructura CRTR-145.

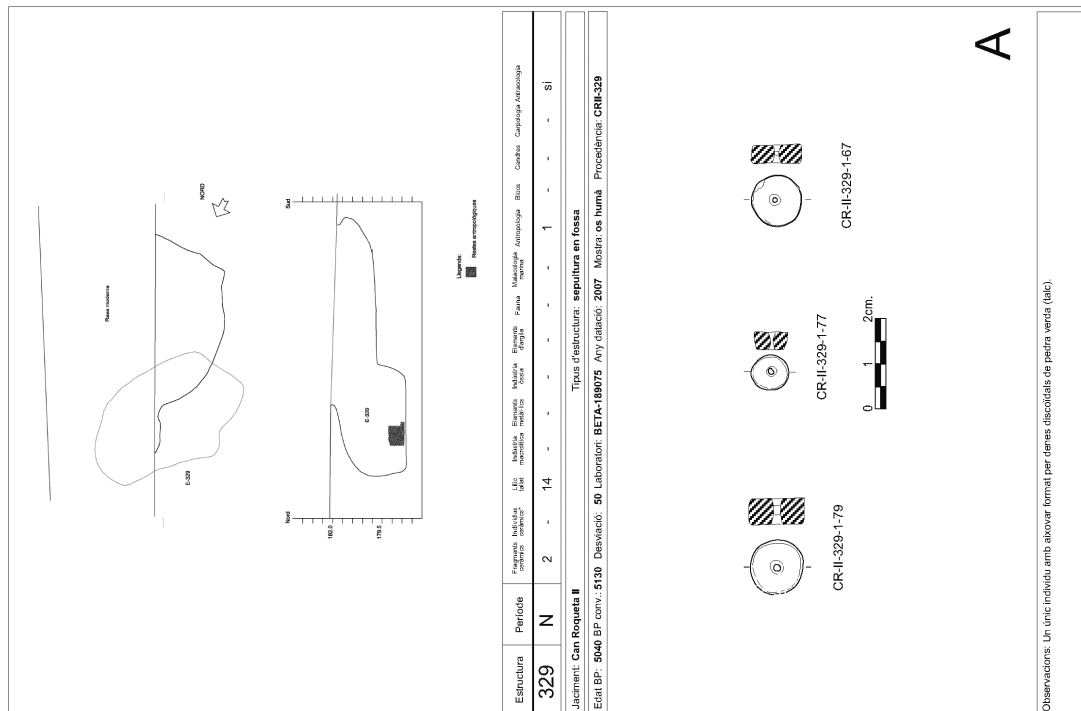
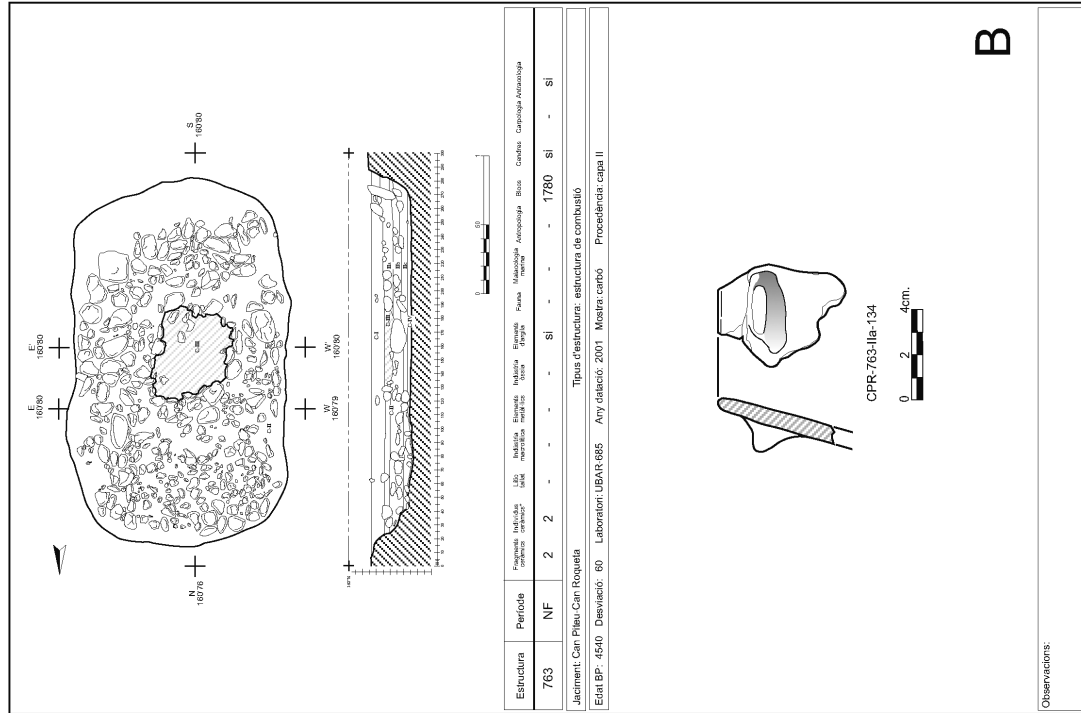

Figura 6. Fitxes de les estructures CR-II-329 (A) i CPR-762 (B).

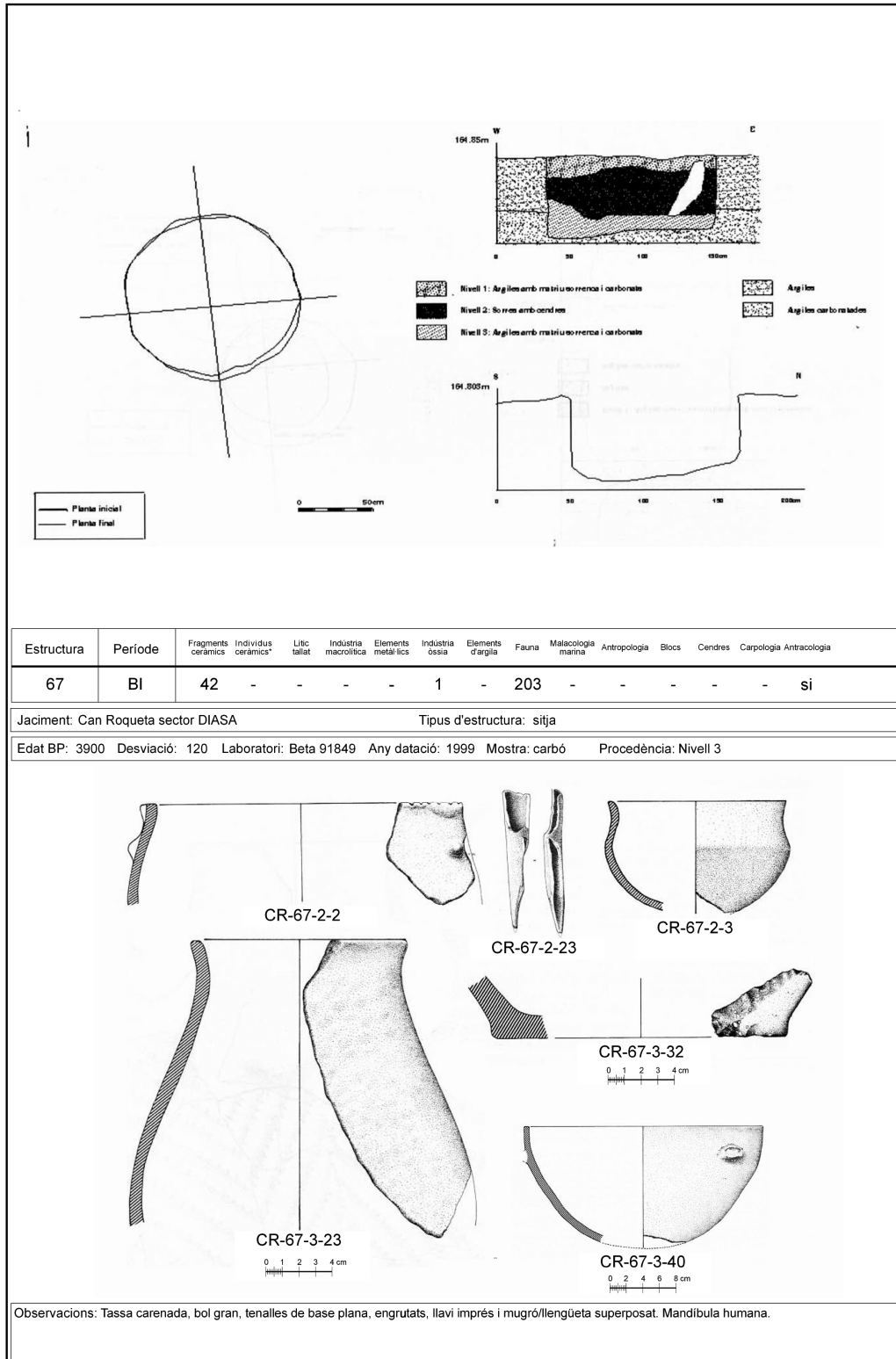

Figura 7. Fitxa de l'estructura CR-67.

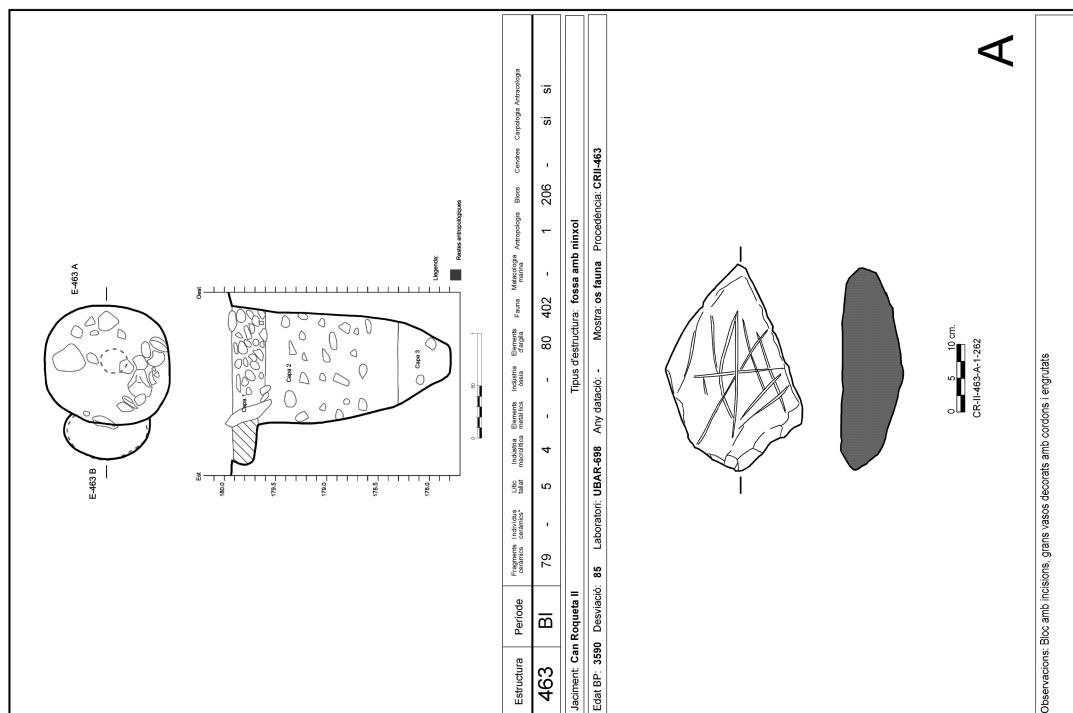
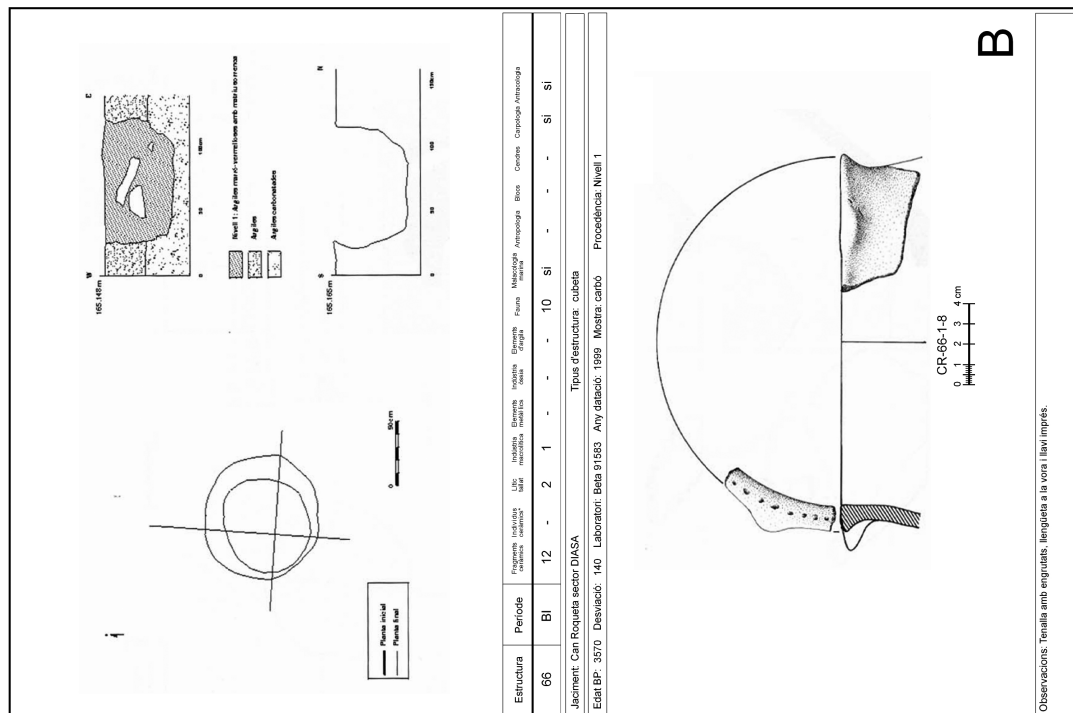

Figura 8. Fitxes de les estructures CR-II-463 (A) i CR-66 (B).

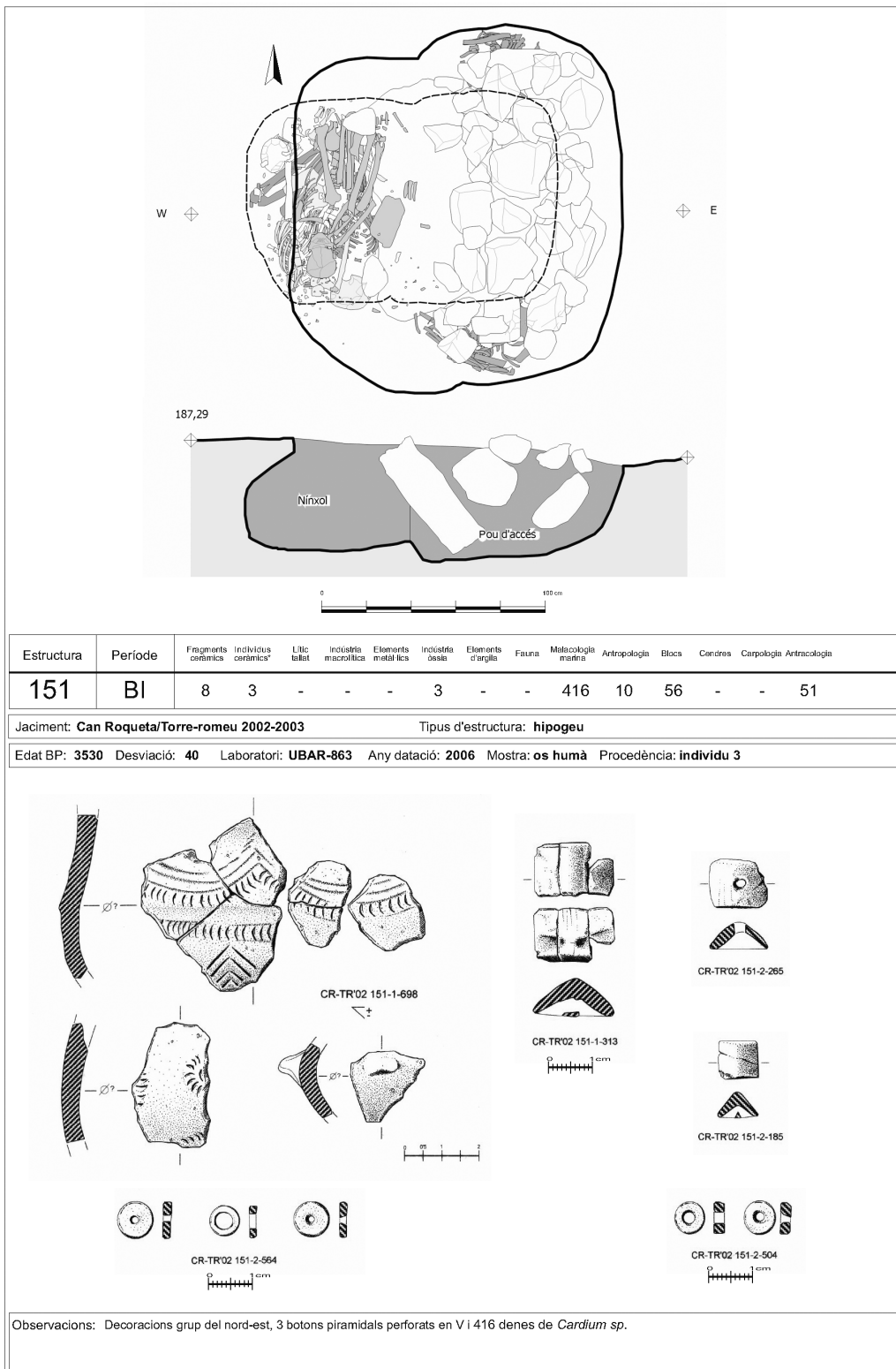

Figura 9. Fitxa de l'estructura CRTR-151

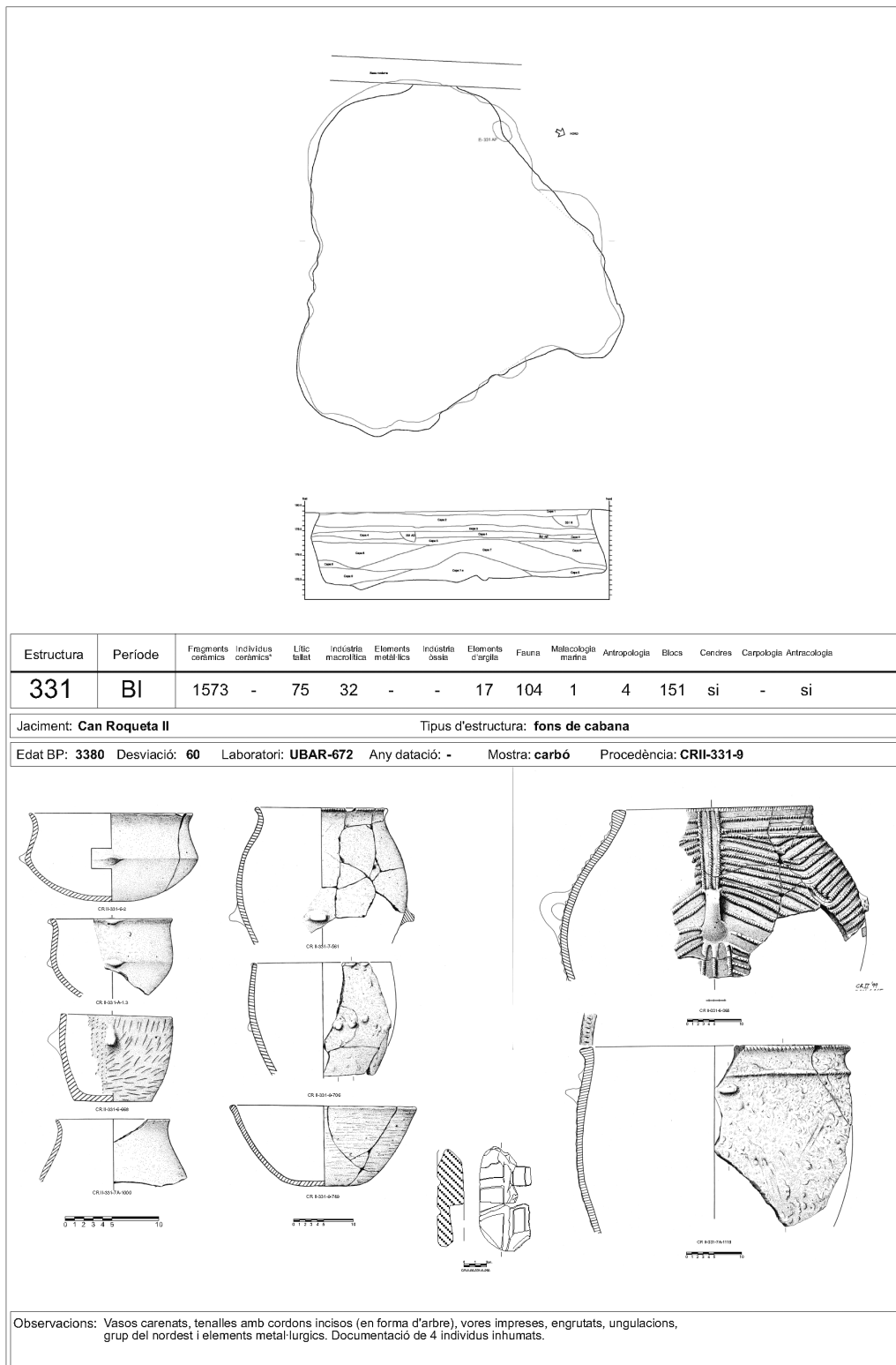
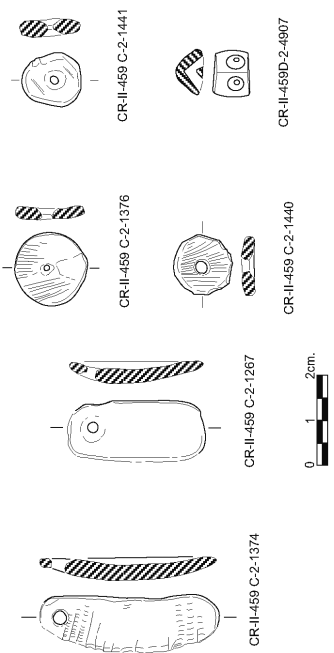
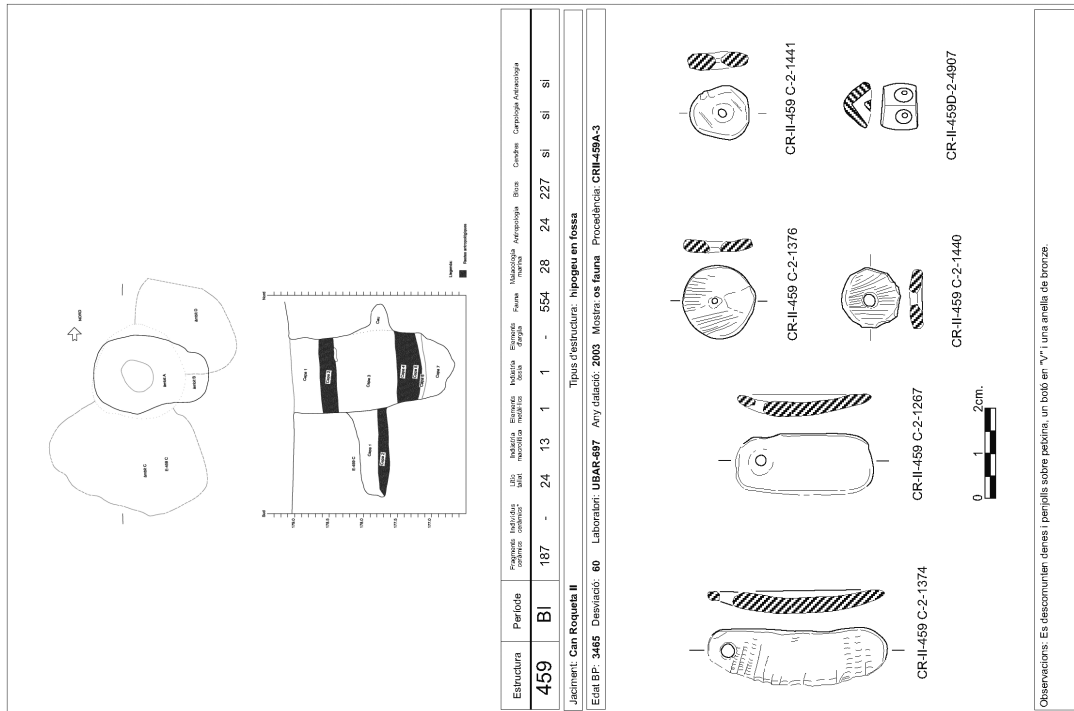
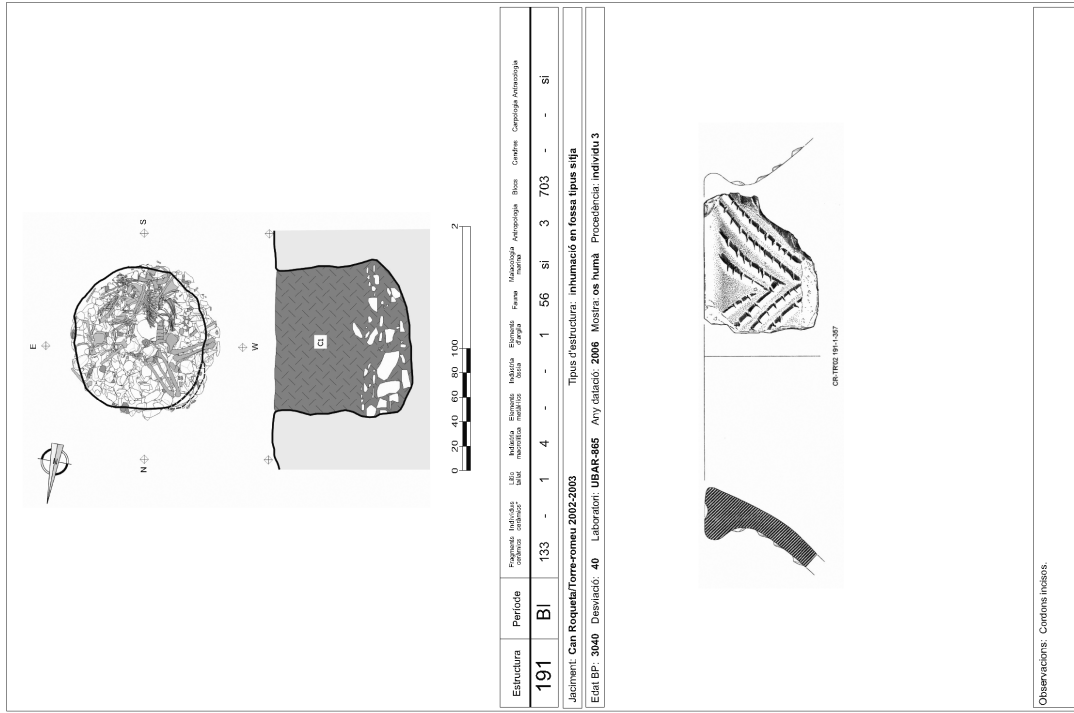
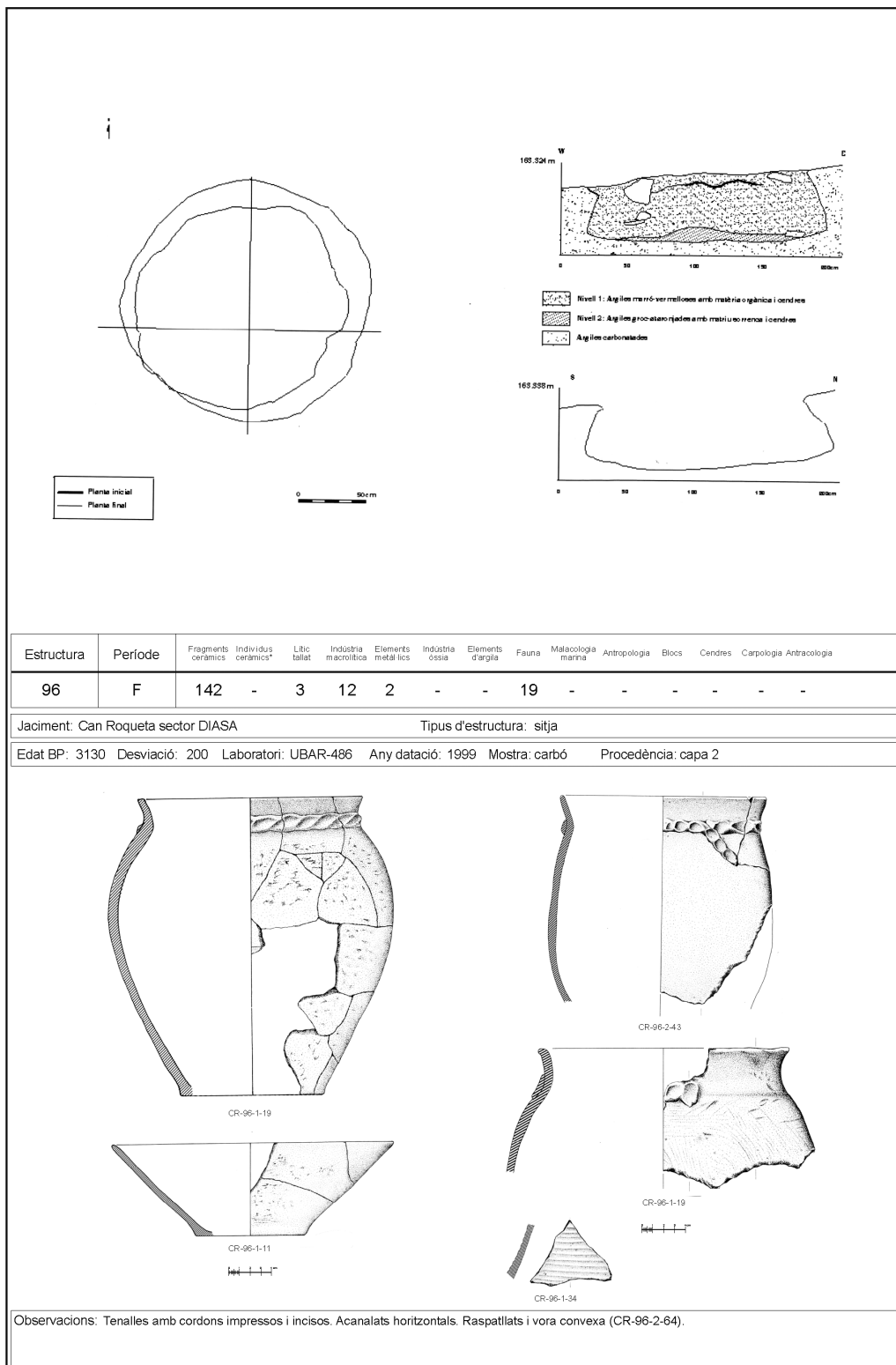

Figura 10. Fitxa de l'estructura CRII-331.

Observacions: Es descomponen tineses i penjalls sobre pedrines, un botó en "V", una anella de bronze.

Figura 11. Fitxes de les estructures CRII-459 (A) i CRTR-191 (B).

128

Figura 12. Fitxa de l'estructura CR-96.

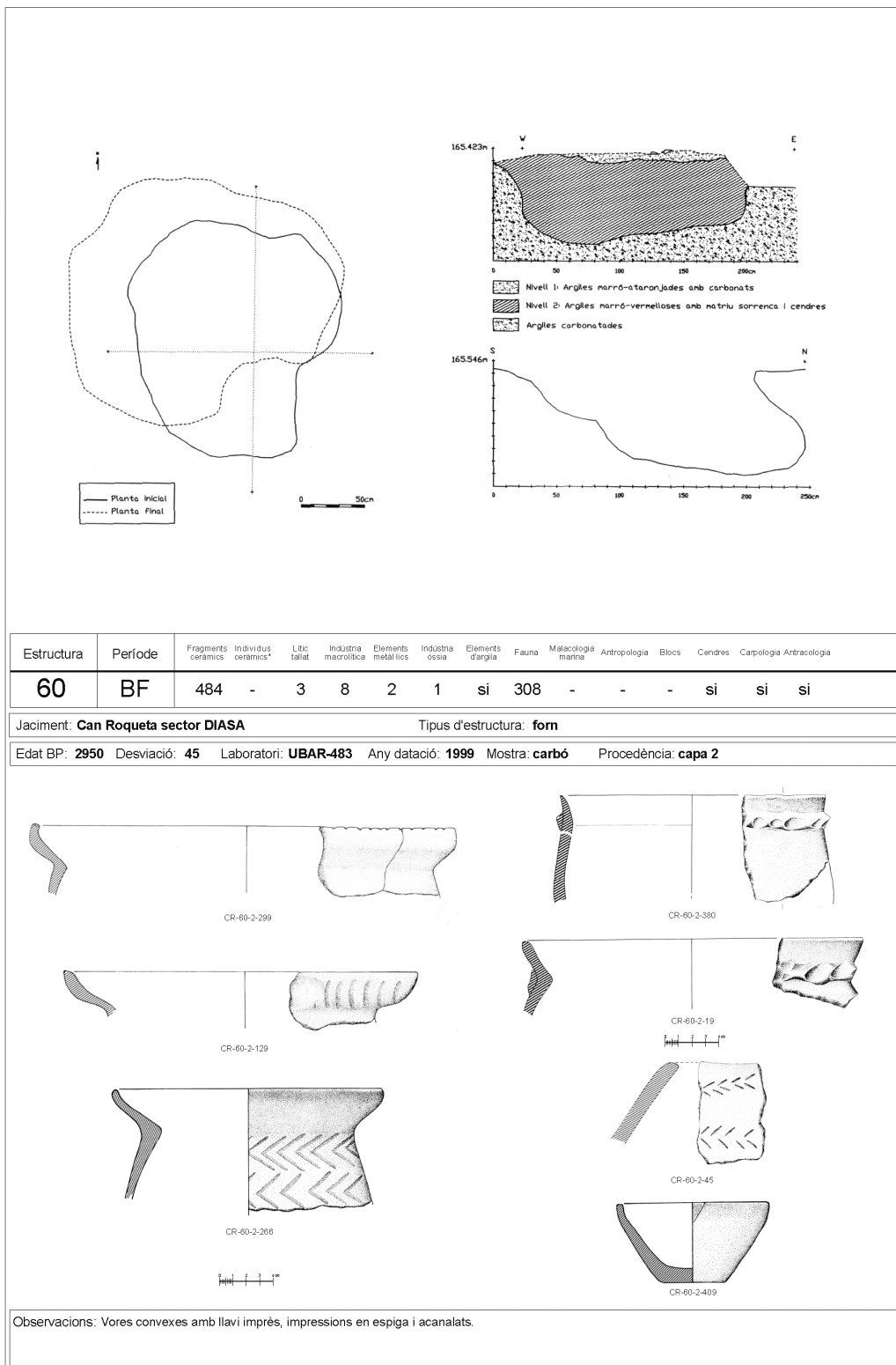

Figura 13. Fitxa de l'estructura CR-60.

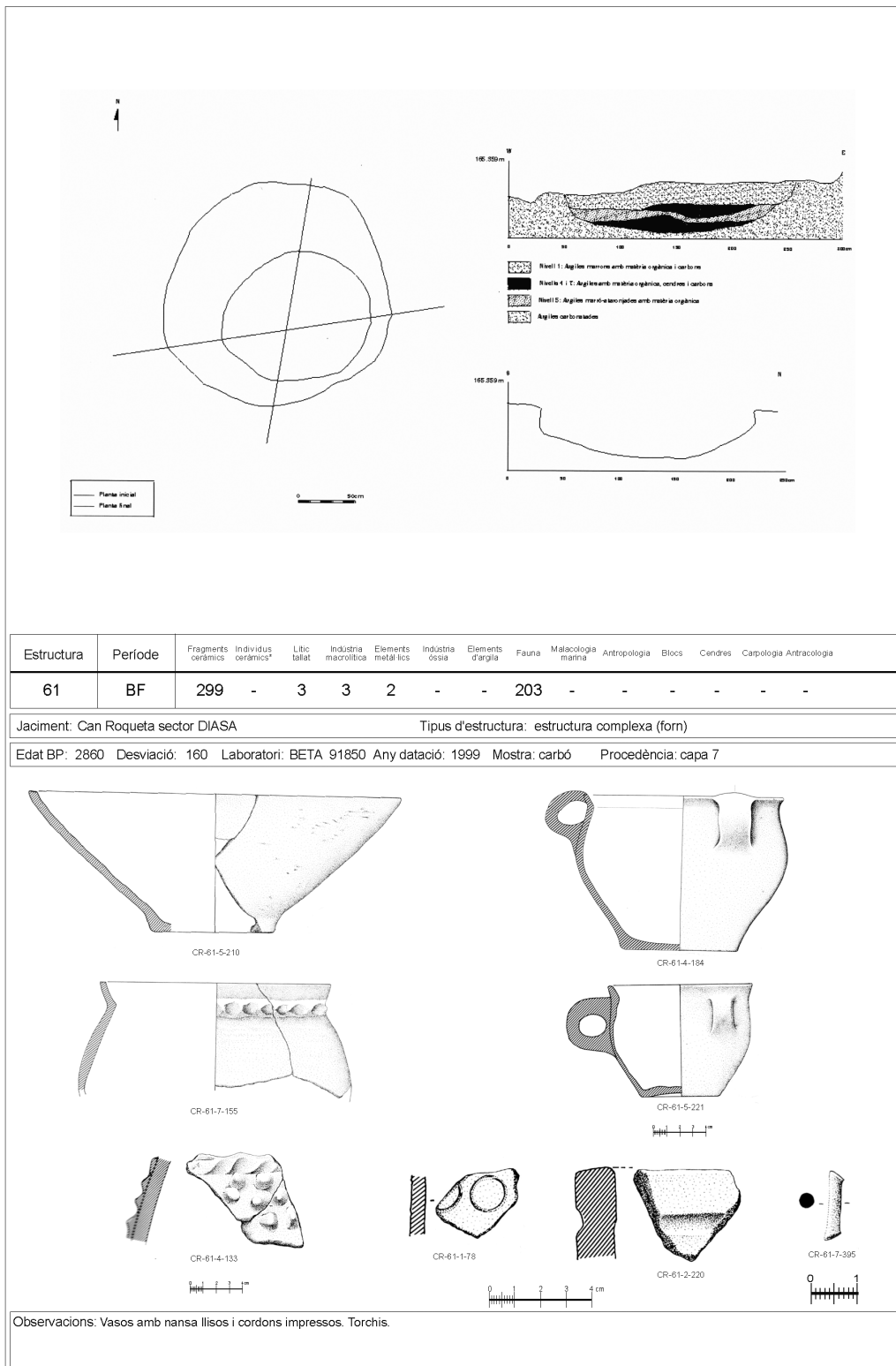

Figura 14. Fitxa de l'estructura CR-61.

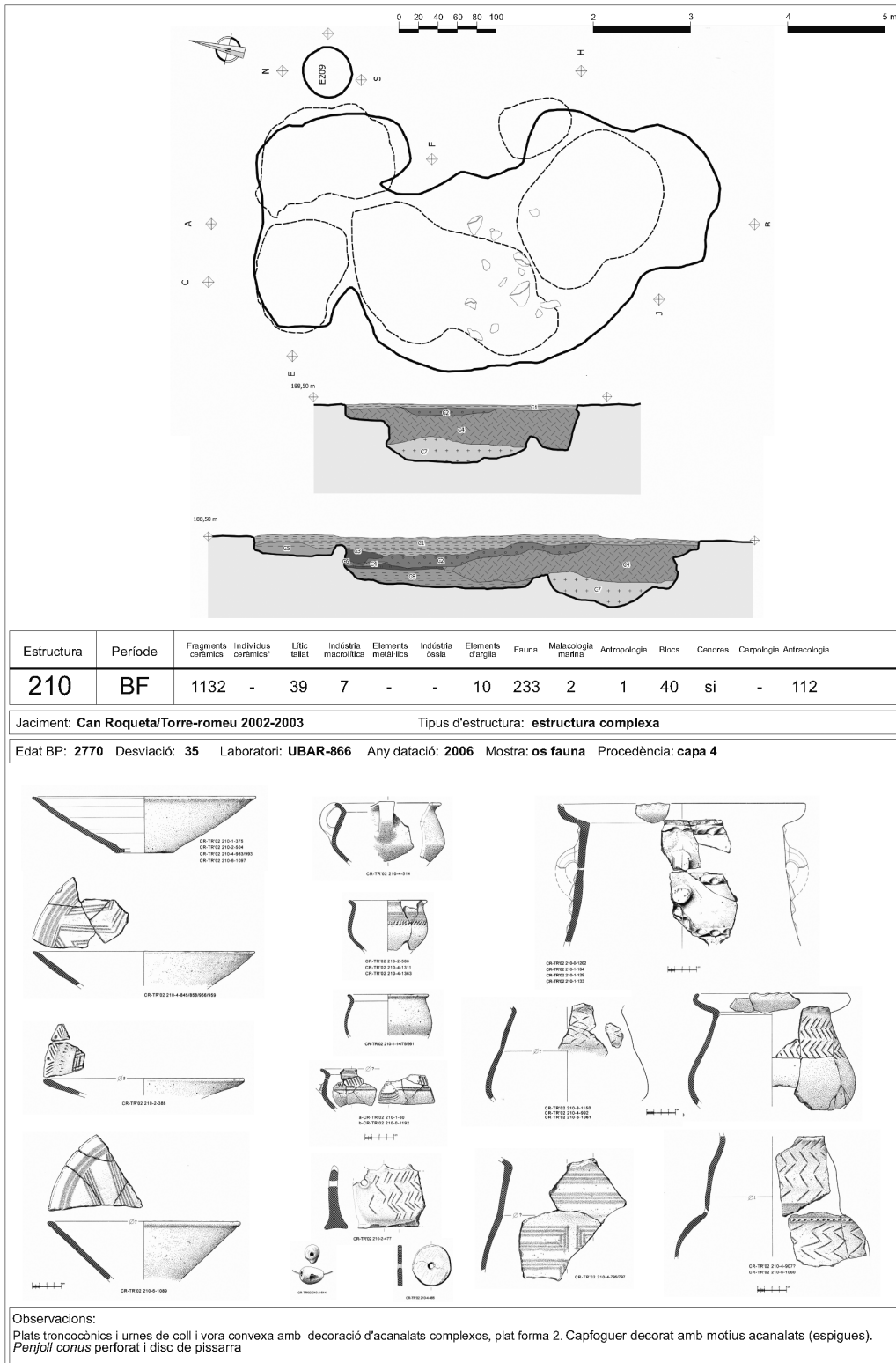

Figura 15. Fitxa de l'estructura CRTR-210.

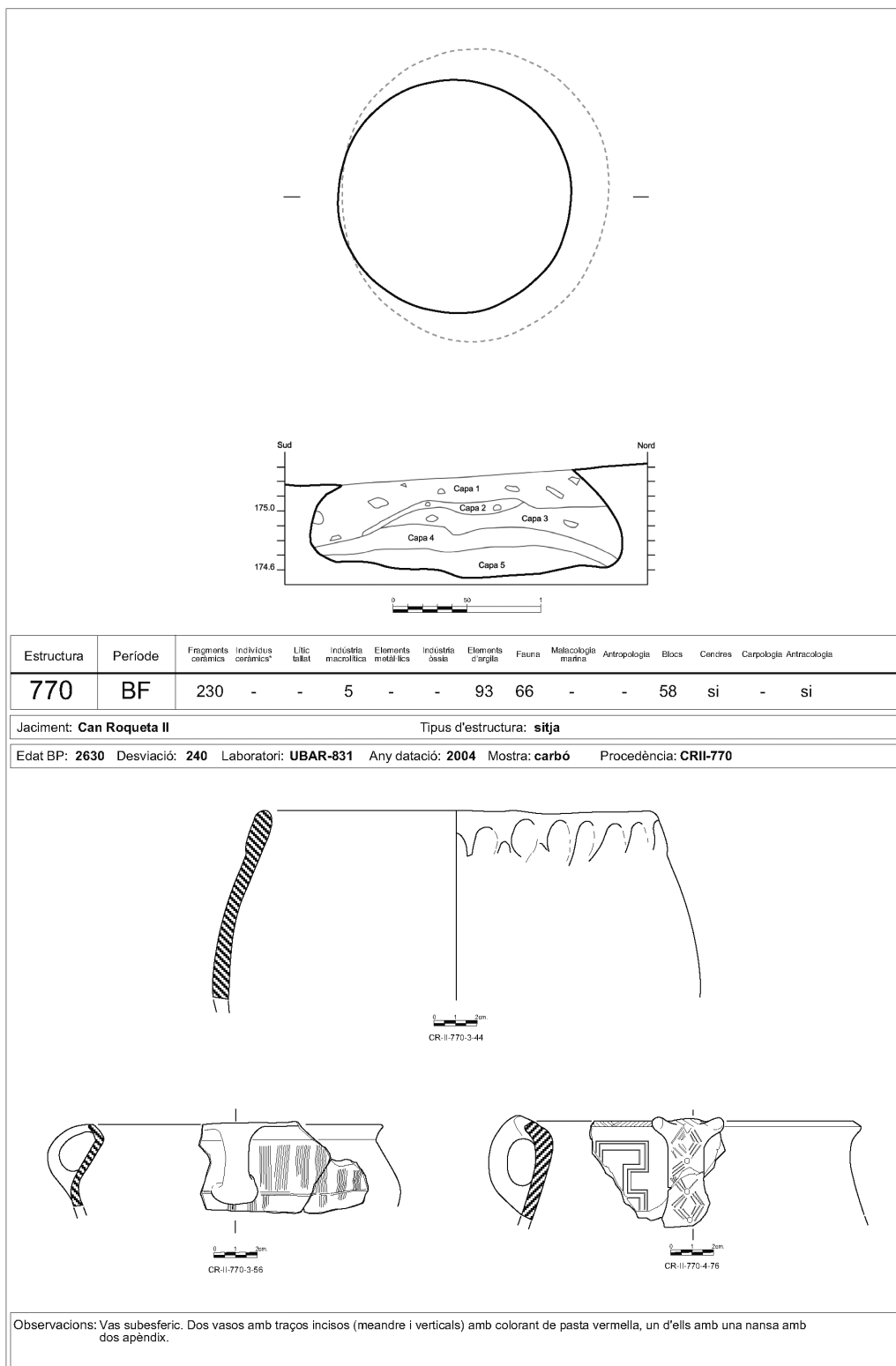

Figura 16. Fitxa de l'estructura CRII-770.

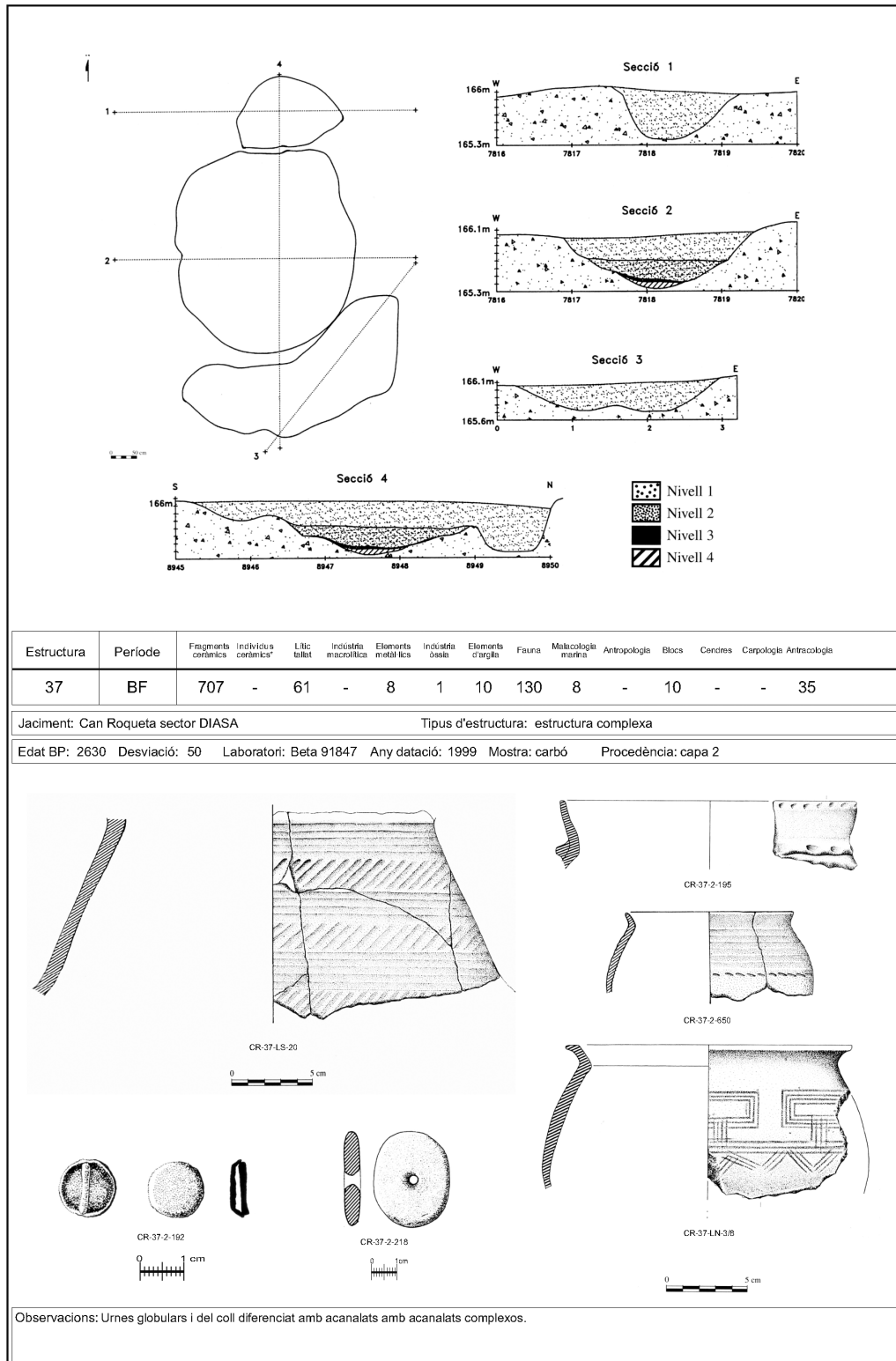
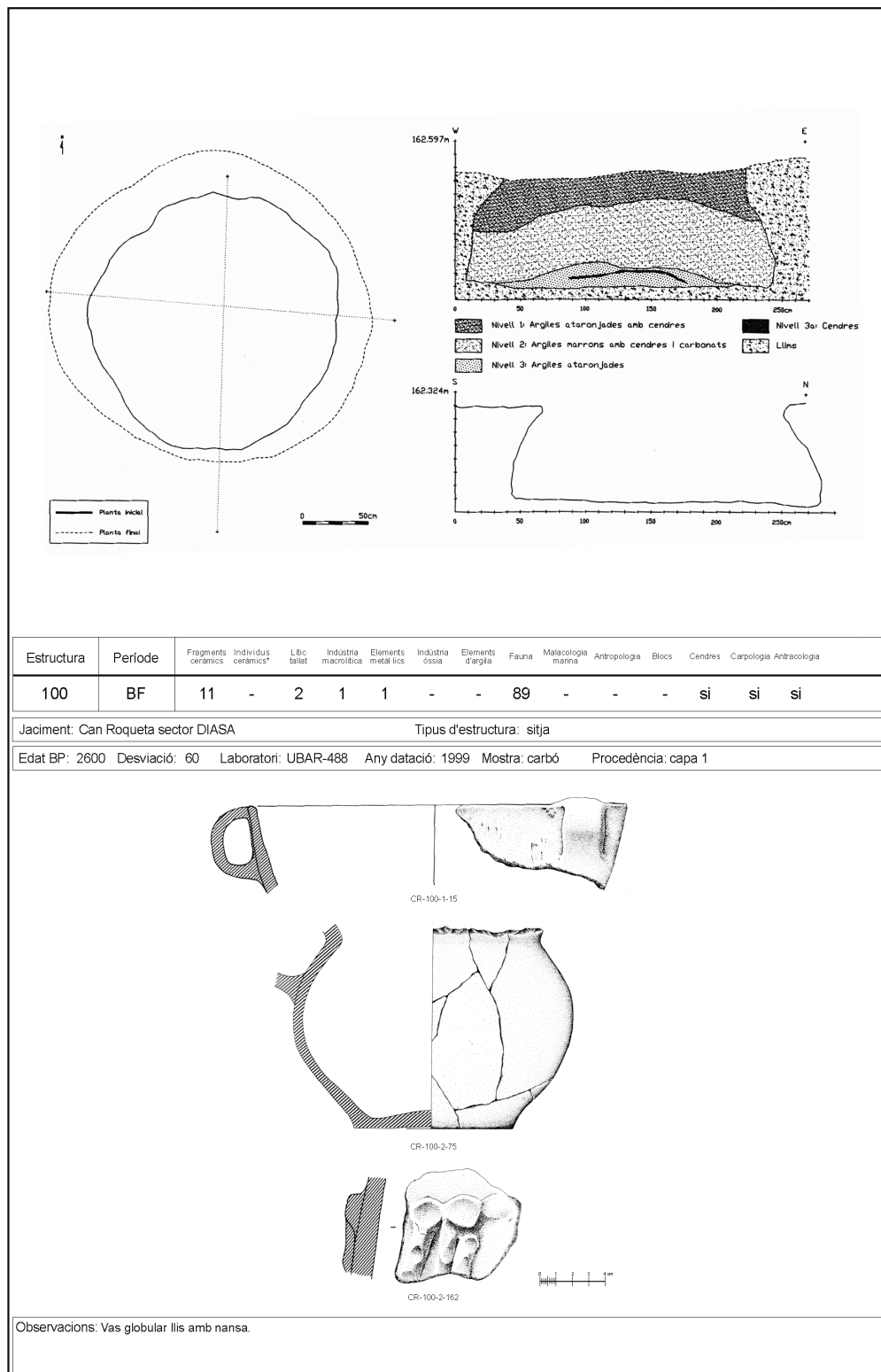

Figura 17. Fitxa de l'estructura CR-37.

134

Figura 18. Fitxa de l'estructura CR-100.

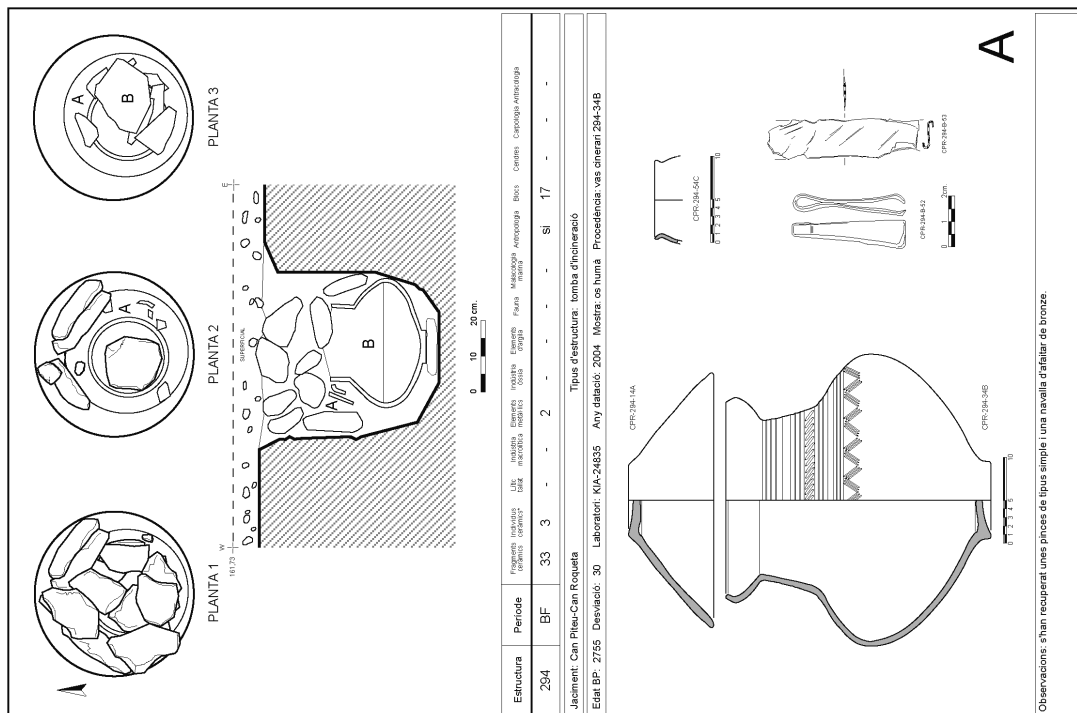
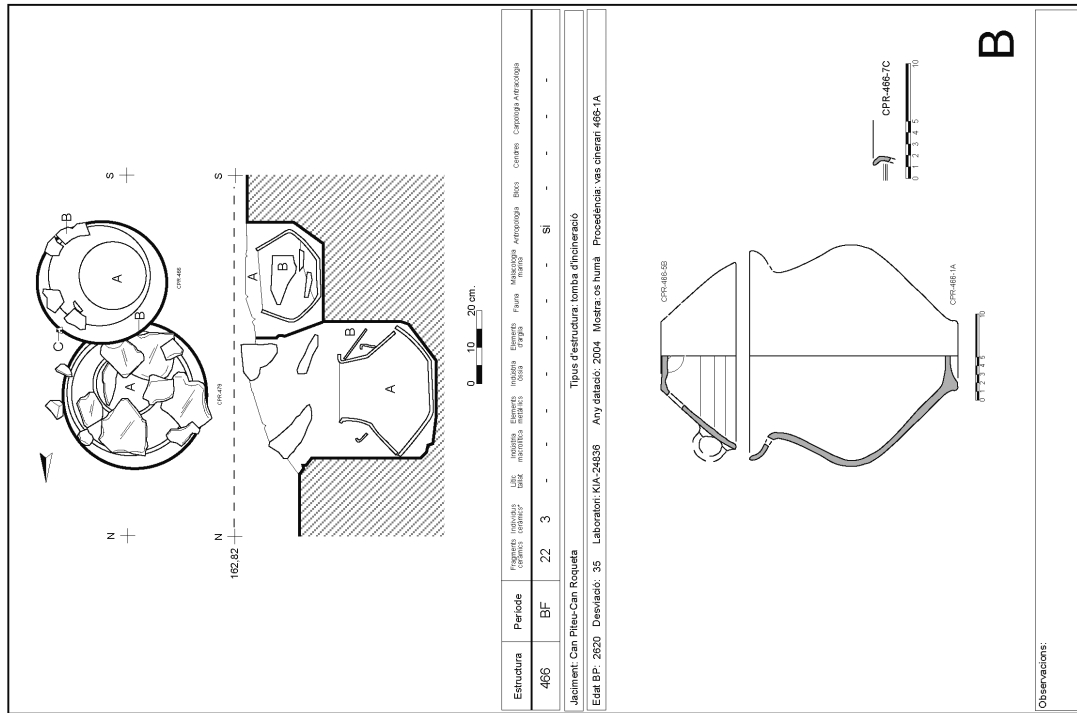

Figura 19. Fitxes de les estructures CPR-294 (A) i CPR-466 (B).

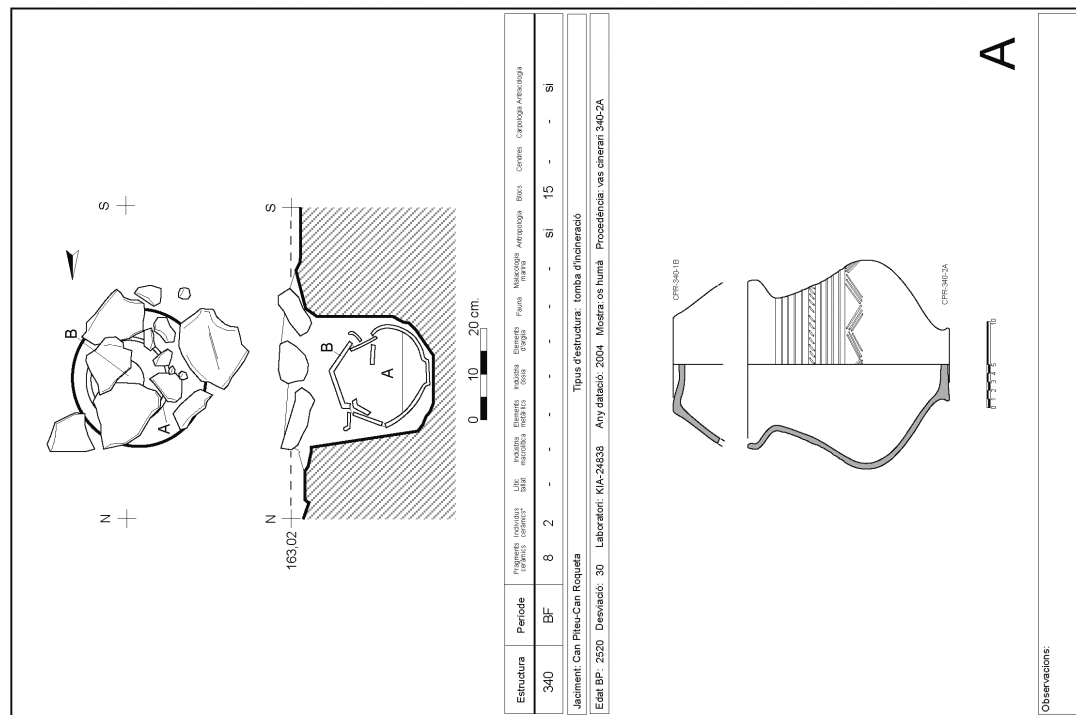
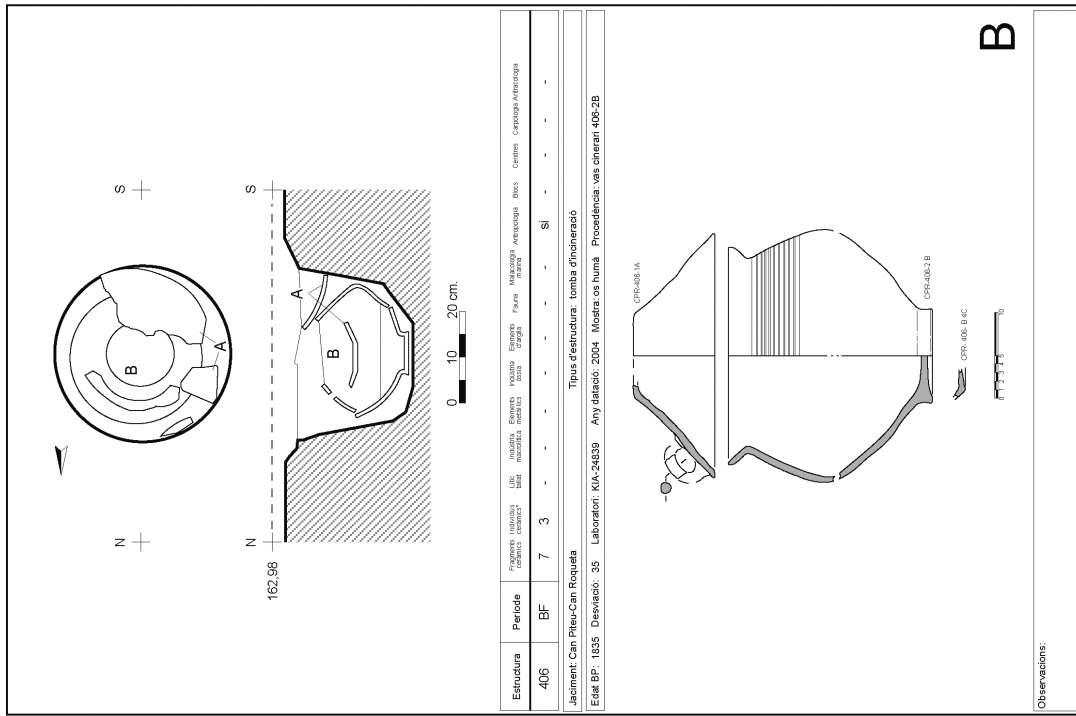

Figura 20. Fitxes de les estructures CPR-340 (A) i CPR-406 (B).

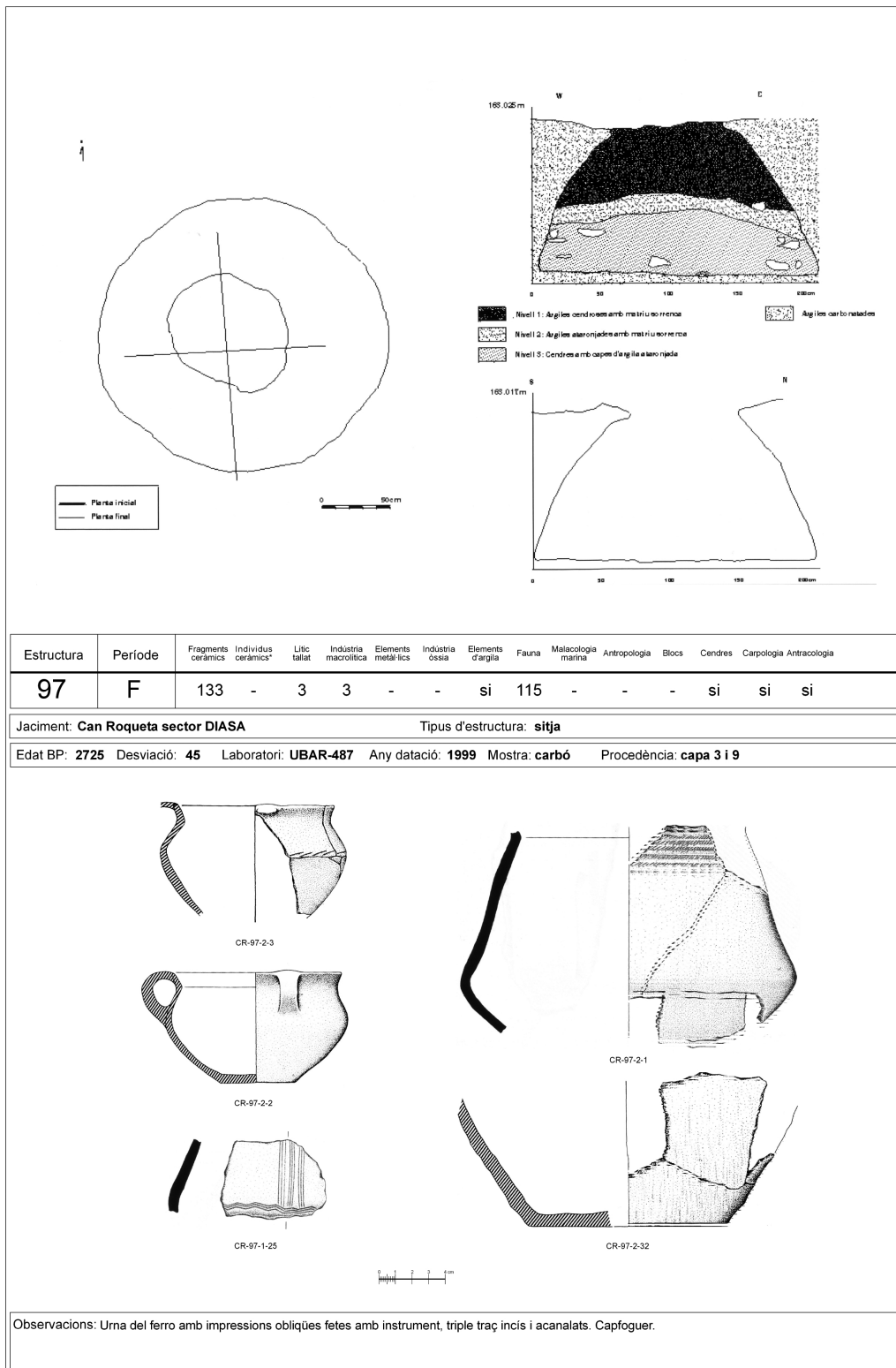

Figura 21. Fitxa de l'estructura CR-97.

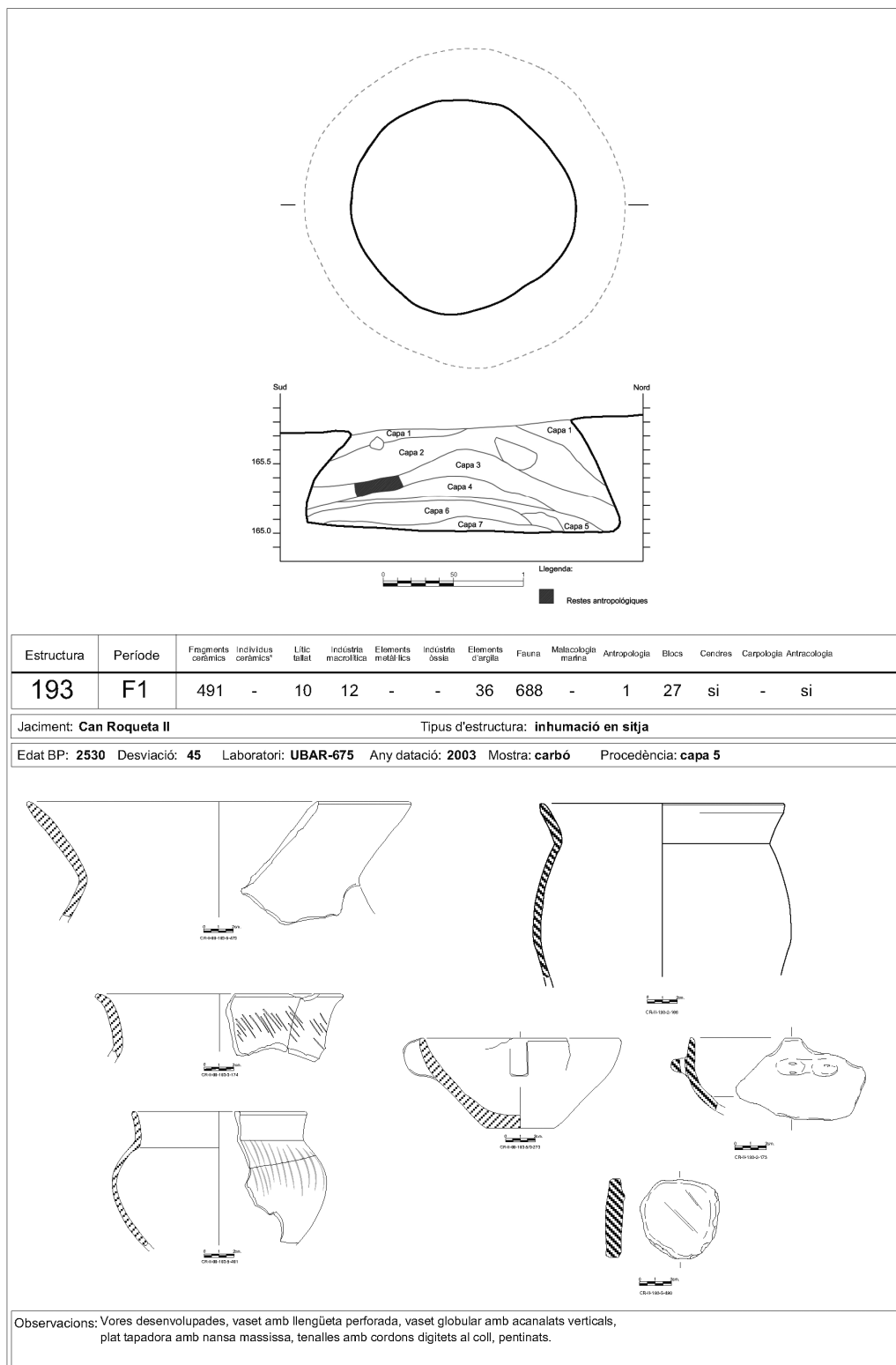

Figura 22. Fitxa de l'estructura CRII-193.

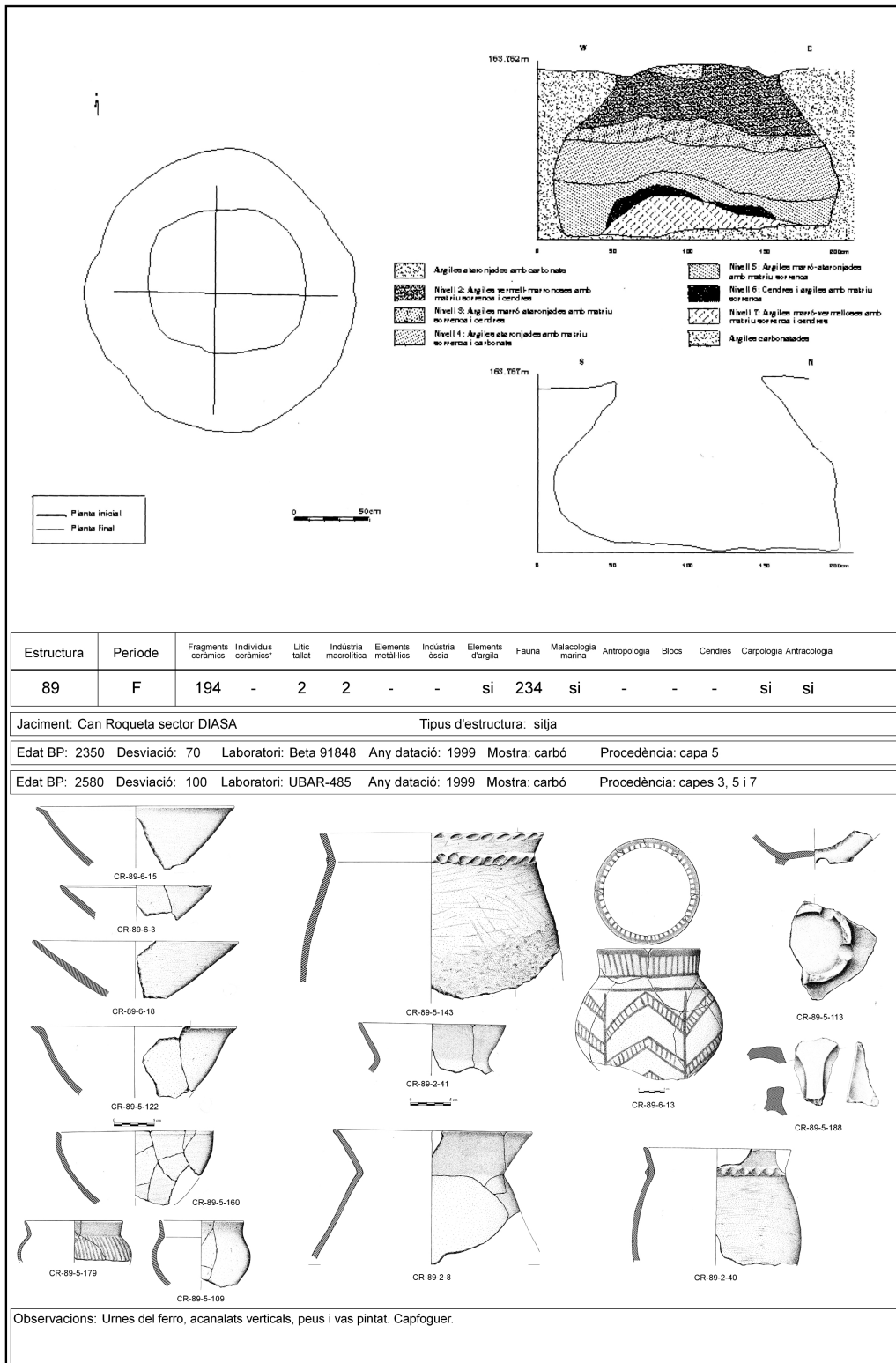

Figura 23. Fitxa de l'estructura CR-89.

atuells ceràmics i aixovar de tipus personal fet en os i malacofauna marina que s'ha pogut adscriure a alguns individus. Un fet excepcional el constitueix l'aparició de restes humanes aïllades (CR-48 ó CR-67), així com d'inhumacions en espais d'hàbitat, fet que marca un tractament diferencial (CRII 331), que es pot remuntar fins al calcolític o inicis de l'edat del bronze, a partir de la fossa CR-67 (3900 ± 120 BP) (Fig. 7), on s'hi va documentar una mandíbula humana. La datació és antiga, però s'observen alguns elements típics del bronze com les tasses carenades, les tenalles de vores entrants amb mugró i llengüeta superposada i situada a la vora impresa. En canvi, no hi ha cap material típic i exclusiu del calcolític.

Les estructures, tant d'emmagatzematge com funeràries, entre les que es detecten cubetes (CR-66), sitges (CRII 586 i CRII 505), sitges geminades (CR-1), estructures complexes amb inhumacions (CRII 331), fosses amb nínxol (CRII 463 i CRII 36), fosses amb inhumacions múltiples (CRII 481, CRTR10 i CRII 634) o hipogeus (CRTR-151, CRII 459, CRII 70 i CRII 222), ocupen tota la franja corresponent al bronze inicial (2300 fins al 1300 cal. ANE), tot i que la majoria es localitzen entre el 2000 i 1450 cal. ANE (Figures 8-10 i 11a).

Els conjunts ceràmics més comuns responen a vasos hemisfèrics, petits i mitjans, i altres amb perfils en "S", així com les tasses carenades. Els grans vasos i tenalles de formes carenades o ovoides de vores planes i arrodonides apareixen sovint amb decoracions incises en tot el llavi i acabats amb engrutats de fang. Els elements de premsió més comuns són les nanses verticals i les llengüetes amples, en alguns casos doble llengüeta. Dins del conjunt de variants decoratives destaquen les decoracions epi-campaniformes del grup del nord-est i els cordons, gairebé sempre incisos o impresos amb digitacions. Aquests acostumen a ser dobles o aïllats, no obstant en ocasions apareixen formant complexos motius que cobreixen tota la superfície del vas com els motius ramiformes. Les decoracions incises es despleguen formant motius en zig-zag, espigats o petites incisions a la vora. Finalment les decoracions impreses poden cobrir tota la superfície del vas amb ungulacions i mitja canya. També són corrents les impressions obliqües en el llavi i les digitacions sobre llavi pla. Finalment, cal destacar un conjunt significatiu d'estris metal·lúrgics com gresols, motlles, així com també d'elements en bronze poc sofisticats que reflecteixen aliatges binaris de qualitat, producte d'una metal·lúrgia incipient.

Pensem que la datació procedent de la sitja amb enterament múltiple CRTR191 (Figura 11b) ocupa un espai propi dins la seqüència del paratge (3040 ± 40 BP). Si bé sembla solapar-se amb la primera ocupació del bronze final, els materials ceràmics (tenalla de vora entrant i llavi pla decorada amb cordons incisos dispo-

sats en motiu d'arbre) són prou representatius del bronze inicial com per no dubtar d'aquesta atribució cronocultural.

LES OCUPACIONS DEL BRONZE FINAL I LA PRIMERA EDAT DEL FERRO

El bronze final demostra un increment del nombre d'estructures i possiblement també demogràfic que culmina amb l'ocupació d'extenses àrees al paratge de Can Roqueta. La importància i quantitat dels elements constructius en fang apareguts a les sitges, permeten inferir l'existència d'una arquitectura més complexa que evidencia un assentament més estable, tot i realitzar-se amb materials peribles.

En un treball anterior (Carlús *et al.* 2007), ja varem exposar que l'evolució de les ocupacions entre el bronze final i la primera edat del ferro (1.350-500 cal ANE) es produí en termes de continuïtat al llarg de cinc fases successives en el temps.

La primera etapa correspon a un assentament difícil de caracteritzar, però que podem ubicar al sector DIASA, just al centre del paratge i sobre una zona elevada propera a la riera de Can Llobateres. La seva identificació és fruit de diverses datacions radiocarbòniques (CR-96, CR-43, CR-60 i CR-61) que situen aquesta ocupació entre el 1350 i el 1100/1000 cal ANE (Figures 12-14). Es tracta d'una petita concentració de sitges i d'estructures de combustió (Colomer *et al.* 1999, 51) que ens remeten a activitats domèstiques.

Aquestes estructures no ofereixen, però, un material excessivament diferent del característic de la fase següent, la qual cosa dificulta la seva caracterització i identificació en d'altres àrees del paratge. En general, es tracta de vasos amb vora convexa impresa i coll diferenciat decorats amb acanalats, a més de tenalles amb cordons impresos situats al coll.

Una segona etapa se situaria entre el 1.100/1.000 i el 750 cal ANE (Figures 15-18). Es tracta d'una ocupació intensa on l'element més destacat és la presència d'una extensa necròpolis d'incineració formada per tombes senzilles (Figs. 19 i 20). Els materials més representatius són les tapadores troncocòniques amb acanaladures internes i les urnes de vora convexa i coll diferenciat o les globulars amb vora exvasada recta decorades profusament amb acanalats, a més de la inclusió, més esporàdica, de diferents objectes metàl·lics formant part dels aixovars (navalles, pinces, braçalets i anelles). La majoria d'aquests materials tenen la seva correspondència amb els apareguts dins les estructures d'hàbitat, tret de les tenalles ovoides amb cordó imprès situat al coll o les tapadores planes, ambdues exclusives dels espai domèstics. Ja a finals d'aquesta fase i, clarament perdurant durant la segü-

ent, apareixen els primers exemples amb decoració geomètrica de triple traç incís, dada però que hem de relativitzar donada l'alta desviació estàndard de l'estructura de procedència (CR11-770). En l'àmbit domèstic destaquem el capfoguer de l'estructura complexa CRTR-210 i les restes de graelles pertanyents a un forn de doble cambra, la placa de llar i la llar mòbil o braser amortitzades dins la sitja CR-85

La tercera etapa o fase de transició entre el bronze final i la primera edat del ferro s'hauria de situar durant la segona meitat del segle VIII cal ANE. Es tracta d'una fase d'escassa entitat cronològica que només ha estat possible identificar a la necròpolis (López Cachero *et al.* en premsa), mentre que a l'hàbitat no semblar estar representada per cap datació radiocarbònica (potser la CR-97?) (Figura 21). Els materials que la identifiquen són prou característics com, per exemple, les fíbules de pivot i de doble ressort, els primers ganivets de ferro o els vasos mitjans de perfil bicònic i vora exvasada. Tot plegat, mostra els primers contactes amb els comerciants mediterranis, però encara en una fase molt incipient. El resultat final serà una ràpida renovació de les tipologies materials.

La fase inicial de la primera edat del ferro o **quarta etapa**, s'hauria de datar entre el 725/700 i el 575 cal ANE (Figures 21-23). El problema que es detecta a la corba de calibratge durant l'edat del ferro ens impossibilita una millor aproximació, donat que en el període comprès entre el 760 i el 400 cal ANE esdevé pràcticament plana (Baillie/Pilcher 1983, 58). A més, comptem amb el problema de la superposició d'algunes datacions, donat que les dates del bronze final més modernes i les més antigues de la primera edat del ferro són estadísticament indistingibles, tal com ja va destacar Mestres (1999, 333), amb la qual cosa el C14 no aporta cap solució a la diacronia d'aquestes estructures que, en canvi, sí s'observa a partir del material arqueològic. El més probable és que aquestes estructures siguin molt pròximes cronològicament entre sí i no descartem que alguna s'hagués de resituar en la fase de transició abans esmentada. En definitiva, la seriació dels materials arqueològics, encara per afinar, semblar definir-se com la única opció per aclarir el problema de la cronologia per aquestes últimes fases.

Els materials característics d'aquesta fase són les urnes bicòniques amb vora exvasada desenvolupada, a vegades decorades amb acanalats horitzontals o impressions obliqües fetes amb un instrument dentat. Aquest tipus d'impressió s'observa també en la carena de certes tassetes, on a més són característics els acanalats verticals de la carena al coll. També destaquem la decoració de triple traç incís. Altres materials típics són les tenalles ovoïdes amb cordó al coll, vora impresa i superfície raspallada, els peus alts amb perforacions i els vasos pintats amb motius geomètrics. Finalment, tenim

les llengüetes perforades, ben representades a la necròpolis de Can Piteu-Can Roqueta o a CR11-193.

L'ocupació d'aquesta etapa es desplaça cap al sud amb una variabilitat funcional inferior del tipus d'estructures amb les sitges com el més representat. En alguns casos, aquestes s'amortitzen amb dipòsits molt particulars com una incineració (CR11-718) o una inhumació (CR11-193), acompanyades d'un volum important d'objectes ceràmics. Tot i això, potser el que més crida l'atenció és l'elevat nombre de restes constructives en argila dipositades a l'interior de les sitges que novament demostren la proximitat dels espais domèstics.

La necròpolis d'incineració de Can Piteu-Can Roqueta es manté encara com a referent de les ocupacions del paratge. En aquesta fase, però, les tombes senzilles conviuen amb un nou tipus funerari de majors dimensions (tombes-sitges) per tal de donar cabuda a una quantitat creixent de vasos d'ofrenes, incloent-hi algun vas a torn de filiació fenícia. També s'incrementa el nombre d'objectes metàl·lics en ferro i bronze amb nous produccions com les fíbules serpentiformes o de ressort bilateral, els cinturons i els elements de banquet (ast o *simpulum*). La necròpolis s'abandona definitivament cap al 600, donant pas a una nova etapa al paratge.

Finalment, **la cinquena etapa** es l'última ocupació, aquesta sense datacions radiocarbòniques, i ha estat identificada al paratge, especialment al sector Can Roqueta II. En general, es tracta d'una sèrie d'estructures d'emmagatzematge amb un important conjunt ceràmic, entre el que destaquem certes produccions paleoibèriques i emporitanes de ben avançat el segle VI AC. Tot plegat, anuncia el procés d'iberització amb el progressiu abandó del paratge de Can Roqueta i l'aparició dels primers poblats situats dalt dels turons amb arquitectura en pedra, la qual cosa demostra un nou model d'organització i d'explotació del territori.

BIBLIOGRAFIA

BAILLIE, M.G.L., PILCHER, J.R. 1983, Some Observations on the High-Precision Calibration of Routine Dates, a Ottaway, B.S. (ed.), *Archaeology, Dendrochronology and the Radiocarbon Calibration Curve*, University of Edingburgh, Department of Archaeology Occasional Paper 9, 51-63.

CARLÚS, X., LÓPEZ CACHERO, F.J., OLIVA, M. *et al.* (coord.) 2007, *Cabanes, sitges i tombes. El paratge de Can Roqueta (Sabadell, Vallès Occidental) del 1300 al 500 ANE*, Quaderns d'Arqueologia 4, Museu d'Història de Sabadell.

CLOP, X. 2004, *Estudi de les manufactures ceràmiques de Can Roqueta/Torre-romeu (Sabadell, Vallès Occidental)*, Informe inèdit.

COLOMER, E., GONZÁLEZ, P., MARTÍN, A. *et al.* 1999, Les estructures arqueològiques, in González, P.; Martín, A.; Mora, R. (coord.), *Can Roqueta. Un establiment prehistòric i medieval (Sabadell, Vallès Occidental)*, Excavacions Arqueològiques a Catalunya 16, 37-87.

LÓPEZ CACHERO, F.J., ROVIRA, M.C., CARLÚS, X. *et al.* en premsa, Nouvelles données concernant la transition entre le Bronze final et le Premier âge du Fer en Catalogne côtière: la nécropole à incinération de Can Piteu-Can Roqueta (Barcelone, Espagne), *XXXe Colloque International de l'Association Française pour l'Etude de l'Age du Fer: De l'âge du Bronze à l'âge du Fer (Xe-VIe s. av. J.-C.)*, Saint-Romain en Gal/Vienne, 2006.

MESTRES, J. 1999, La datació per radiocarboni, in González, P., Martín, A., Mora, R. (coord.) *Can Roqueta. Un establiment pagès prehistòric i medieval (Sabadell, Vallès Occidental)*, Barcelona, Excavacions Arqueològiques a Catalunya 16, 329-335.

OLIVA POVEDA, M., PALOMO, A., TERRATS, N. *et al.* en premsa, Las estructuras neolíticas de Can Roqueta (Sabadell, Barcelona), *Actas del IV Congreso del Neolítico Peninsular*, Alicante, 2006.

REIMER, P.J., BAILLIE, M.G.L., BARD, E. *et al.* 2004, IntCal04 Terrestrial Radiocarbon Age Calibration, 0-26 Cal Kyr BP, *Radiocarbon* 46 (3), 1029-1058.

TERRATS, N., OLIVA, M. 2006, *Informe dels treballs realitzats al jaciment arqueològic de Can Roqueta/Can Revella (Sabadell i Barberà del Vallès, Vallès Occ.)*, Informe inèdit entregat al SCGC.